

Folkbiblioteket som en regional och lokal utvecklingsfaktor

JENNY SJÖGREN

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Författaren/Författarna

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Folkbiblioteket som en regional och lokal utvecklingsfaktor

Engelsk titel: The public library as a factor of regional and local development

Författare: Jenny Sjögren

Färdigställt: 2012

Handledare: Roger Blomgren

Abstract: This study aims mainly to investigate what kind of role the public library plays in the regional and local development. The aim is also to investigate how the public library can strengthen the role as a factor of regional and local development. To explore the subject, the study is focused on the Swedish region of Västra Götaland.

Three officials along with two policy documents, are included in the study as representatives of the region. Four public library managers are also interviewed but as representatives of the local perspective. To investigate the role of the public library in the regional and local development in more than one dimension, the theoretical framework consists of three different theories, which are used to answer the three research questions of the study. A qualitative analysis is performed to examine the relationships between the rhetorical statements and the theories.

The study reveals that the major motives of the public library to work with regional and local development, are following the labels of the theory, the motive of enlightenment and the motive of social issues. The study also shows that several functions of the public library, such as being a center of knowledge, a center of culture and a center of social issues, are particularly linked to the regional and local development. It is also clear that the public libraries of Västra Götaland, have the potentials to develop into more powerful factors in the regional and local development.

Nyckelord: folkbiblioteket, regional utveckling, lokal utveckling, Dorte Skot- Hansen, cultural planning,

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	1
1.1 Kulturens roll i samhällsutvecklingen.....	2
1.2 Folkbibliotekets roll i samhällsutvecklingen.....	4
1.3 Syfte, avgränsningar och frågeställningar	7
1.4 Uppsatsens disposition.....	8
2.0 Tidigare forskning och teori	9
2.1 Kulturpolitik	9
2.2 Kulturpolitiken i den regionala/ lokala utvecklingen	13
2.3 Folkbiblioteket i den regionala/ lokala utvecklingen	16
2.4 Teoretiskt analyschema	20
3.0 Metod, material och urval	22
3.1 Metod	22
3.2 Urvalsstrategi	23
3.3 Material	25
3.4 Presentation av urvalsgrupper.....	26
4.0 Analys och resultat	27
4.1 Frågeställning 1	26
4.1.1 <i>En mötesplats i världen</i>	26
4.1.2 <i>Regional biblioteksplan 2011- 2014</i>	30
4.1.2 Regionala tjänstemän	32
4.1.3 Sammanfattning av frågeställning 1	34
4.2 Frågeställning 2	35
4.2.1 <i>Regional biblioteksplan 2011- 2014</i>	35
4.2.2 Regionala tjänstemän.....	37
4.2.3 Bibliotekschefer	37
4.2.4 Sammanfattning av frågeställning 2	39

4.3 Frågeställning 3	40
4.3.1 Folkbiblioteket som <i>plats</i>	40
4.3.2 Folkbiblioteket som <i>rum</i>	44
4.3.3 Folkbiblioteket som <i>relationer</i>	48
4.3.4 Sammanfattning av frågeställning 3	51
5.0 Diskussion och slutsatser	52

Sammanfattning

Källförteckning

Bilagor

- Bilaga 1. Intervjumanual för *regional tjänsteman 1, 2*
- Bilaga 2. Intervjumanual för *regional tjänsteman 3*
- Bilaga 3. Intervjumanual för *bibliotekschefer 1, 2, 3, 4*

1.0 Inledning

Det började med att jag kom i kontakt med entusiaster som arbetade med att utveckla platser med hjälp av kultur. De menade att regioner, kommuner och städer kunde utvecklas och blomstra med hjälp av platsens egna ”kulturella resurser” och inte minst genom dess invånare. Dessa tankar gjorde mig allt mer intresserad av kulturens roll i samhällsutvecklingen och ju mer jag läste på, insåg jag att detta var en fråga som hade hamnat allt mer i fokus i under de senaste åren. Från början var det därför meningen att uppsatsen skulle ha en mer allmän fokus på hur kommuner inom Västra Götalandsregionen använde sig av kulturen för att bli mer attraktiva för människor att bo, turista och förlägga sina företag på. Allt som arbetet fortskred dök dock frågan om folkbiblioteket upp allt oftare. Folkbiblioteket är en av Sveriges största kulturinstitutioner och de lokala folkbiblioteken är tunga poster i kommunernas kulturbudgetar. Då det på både statlig, regional och kommunal nivå talas allt mer om att kulturen ska bidra till den regionala/lokala utvecklingen, började jag fundera kring hur folkbiblioteket påverkades av detta. Mina funderingar kring folkbibliotekets roll i en kulturpolitik som allt mer försöker ta sig ur en snäv sektorsindelning och beblanda sig med andra aktörer i samhället, avgjorde därmed uppsatsämnet.

Syftet med den här uppsatsen är alltså främst att undersöka vilken roll som folkbiblioteket har i den regionala/lokala utvecklingen, vilka av folkbibliotekets huvudfunktioner som särskilt betonas i arbetet med dessa frågor och hur folkbibliotekets roll kan stärkas ytterligare i fråga om den regionala/lokala utvecklingen. För att få svar på dessa frågor har jag dels studerat policydokument samt genomfört intervjuer med företrädare både för Västra Götalandsregionen och med lokala företrädare för folkbiblioteket. På så vis har jag försökt att få fram både det regionala liksom det lokala perspektivet i frågan. I uppsatsens sista frågeställning har en ny teori tillämpats, vilken har tagit intryck av idéerna kring att kulturen kan bidra till utvecklingen av en plats. Utgångspunkten för teorin är folkbiblioteket och vilka ”nya” roller som folkbiblioteket kan spela i utvecklingen av en stad, plats eller region. I jämförelse med en mer traditionell syn på folkbiblioteket som ett center för kunskap och kultur, identifierar teorin istället nya verksamhetsområden för folkbiblioteket. Uppsatsen vill alltså dels synliggöra folkbibliotekets roll i dagsläget, men även undersöka om de tankegångar som finns i den nya teorin om folkbibliotekets roll i utvecklingen av en plats, återfinns i informanterna samt policydokumentens utsagor.

I en tid där folkbibliotekets framtid inte upplevs som lika självklar som tidigare på grund av faktorer som billigare böcker och ny teknik, kan en utvidgad roll i arbetet med den regionala/lokala utvecklingen, kanske vara en fråga om folkbibliotekets överlevnad på sikt. Det har därför känts givande att få skriva denna uppsats, vilken förhoppningsvis kan bidra till ökad kunskap samt en belysning av ämnet som helhet.

1.1 Kulturens roll i samhällsutvecklingen

Begreppet kultur sägs vara ett av de mest mångtydiga begrepp som finns och verkar ha en nästan magisk attraktionskraft på människor som arbetar med utvecklingsfrågor av olika slag. En produkt idag säljs sällan enbart av sin egen kraft utan behöver ha en design som tilltalar marknaden och en historia att berätta. Detta har gjort att den kunskap som tidigare har varit ett signum för den snäva kultursektorn, nu efterfrågas av andra sektorer i samhället. Människor som arbetar med färg, form och text och som tidigare uppfattade sig själva som konstnärer, har idag möjlighet att även titulera sig som produktutvecklare, copywriters eller designers. Samtidigt talas det om kultursektorn som en växande ekonomisk marknad, vilken exporterar svenska framgångar inom områden som mode, musik, design och litteratur runt om i världen.

På samma gång som det talas om hur den ekonomiska sfären flyter samman med den kulturella sfären, dyker begreppet kultur upp även i andra sammanhang där syftet inte nödvändigtvis enbart är att skapa ekonomisk tillväxt utan kan kopplas samman med andra parametrar. Det finns de som hävdar att detta är ett led i en s.k. kulturalisering. Forskare som Johan Fornäs tycker sig sedan ett halvsekel tillbaka kunna skönja en allt starkare närvaro av begreppet kultur inom allt bredare områden i samhällsdebatten. Fornäs menar att det är just detta som är den s.k. kulturaliseringen, vilken innebär att kulturaspekter successivt ökar i samhälllig betydelse och inte längre enbart är intressanta för kultursektorn.¹

Inte heller politiken är okänslig för den aura av förhoppningar som tillskrivs kulturen. Fornäs menar att kulturpolitiken tenderar till att föra in allt fler verksamheter in i kultursektorns.² Allt oftare talas det i politiska sammanhang om kulturen i termer av att vara ett preventivt medel emot ohälsa, kriminalitet och ett yttre förfall i den urbana miljön. Kulturen ses även som ett stimulansmedel för innovation och något som därmed kan leda den tekniska utvecklingen framåt. Varför kulturen har fått en sådan nyckelposition i form av att ses som en samhällsutvecklande kraft, går att spekulera i. Forskaren Emma Stenström hävdar att detta kan grunda sig i en allmän pessimism i västvärlden som bottnar i problem kring försörjning, sysselsättning, miljö och anti-demokratiska tendenser. Stenström menar att det finns ett behov av att tänka nytt för att på så sätt förnya industrin, skapa bättre hälsa bland befolkningen samt komma tillrätta med klimatproblemen. Kultur, kreativitet, entreprenörskap och innovation ses kanske som ljuset i tunneln och faktorer som skulle kunna vara lösningen på en del av västvärldens problem.³

I den senaste Kulturutredningen, i vilken begreppet aspektpolitik kom att bli en viktig idé i utredningen som helhet, betonades särskilt kulturen som ett medel för samhällsutveckling. Det går att tolka det som om utredningen gav uttryck för att kulturen bör ta ännu ett steg ur den snäva kultursektorn och bredda sina verksamhetsområden bl.a. genom att initiera till fler samarbeten med andra sektorer;

¹ Fornäs, Johan (2012). *Kultur*. Malmö: Liber AB. s. 10.

² Fornäs (2012). s. 10.

³ Stenström, Emma (2008). "Från McKinsey till McKonstig: Konstnärskonstnären gör entré". Ur *Kultur i omvandling? Antologi om kulturpolitik och kulturens nya roll*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. s. 40-41.

Den nationella kulturpolitiken ska, med utgångspunkt i demokrati och yttrandefrihet, bidra till samhällets utveckling genom att främja öppna gemenskaper och arenor som är tillgängliga för var och en.⁴

I kapitlet ”Kulturpolitiken som aspektpolitik- samspelet med andra samhällsområden” i Kulturutredningen, tydliggörs vad som menas med att kulturpolitiken ska bidra till samhällets utveckling. Utredningen betonar där vikten av att kulturpolitiken samspelar med andra samhällsområden som exempelvis utbildningsområdet, då det hävdas att kulturen i grunden är de mönster för kommunikation samt gemenskap som skapar samhället, vilket därför gör att kulturen är aktuell inom alla samhällsområden. Utredningen säger sig betrakta kulturfrågor som en aspekt, vilken finns inom alla politikområden och därav begreppet aspektpolitik.⁵

Även på en regional nivå har kulturen uppmärksammats och även kallats för ett regionalpolitiskt medel, vars uppgift bl.a. är att fungera som en konkurrensfördel vid regionernas kamp om invånare. Tanken är att ett rikt kulturliv ska attrahera kreativa människor till en plats, vilket i sin tur lockar dit innovativa företag och på så sätt skapas arbetstillfällen samt tillväxt inom regionen.⁶ Västra Götalandregionen har nyligen antagit en ny kulturpolitisk strategi vid namn *En plats i världen*.⁷ I dokumentet finns en *infrastrukturell syn* på kulturen som bl.a. yttrar sig i att kulturen ska samarbeta med andra politikområden liksom med den politik som bedrivs på andra nivåer som inom EU, statlig och kommunal. Även i detta dokument ges kulturen en utvidgad samhällelig roll samtidigt som det även framhålls att kulturpolitiken inte bör omfatta allt. Dock finns det även här en tydlig koppling mellan kulturpolitiken och den generella samhällsutvecklingen;

Det infrastrukturella perspektivet tar framför allt ett helhetsgrepp på kulturens och konstens betydelse för såväl individ som samhällsutveckling.⁸

Västra Götalandsregionen har dessutom inrättat en särskild förvaltning som ska arbeta med frågor kring kultur och samhällsutveckling. Sedan år 2007 finns förvaltningen *Kultur i Väst*, vilken kom till efter ett politiskt beslut om att slå samman *Regionbiblioteket*, *Konst- och kulturutveckling* och *Musik i Väst*.⁹ Då förvaltningen startade var det ena syftet att bidra till kulturens utveckling och det andra syftet var att bidra till samhällsutveckling med hjälp av kulturen.¹⁰

⁴ *Förnyelseprogram. Betänkande av kulturutredningen* (2009). Stockholm: Fritze. (Statens offentliga utredningar, (SOU) 2009:16). s. 33.

⁵ *Förnyelseprogram. Betänkande av kulturutredningen* (2009). s. 97- 98.

⁶ Lindkvist, Lars, Månsson, Erica & Bergman, Lisa (2010). ”Att hitta platsens själ: Cultural planning i Kronobergs län.” Ur *Kulturens kraft för regional utveckling*. red. Lindeborg, Lisbeth & Lindkvist, Lars. Stockholm: SNS Förlag. s. 74- 75.

⁷ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012-* (2011). Västra Götalandsregionens kulturpolitiska strategi. Dokumentet finns som pdf på: <http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startside/Kultur/kulturnamnd/kulturstrategi/> [2012- 03-20]

⁸ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012-* (2011).

⁹ *Kultur i väst*. <http://www.kulturivast.se/kultur-i-vast/historik>. [2012-03-20]

¹⁰ Intervju med *Regional tjänsteman 3*.

Göteborgs stad har valt att ytterligare förstärka kulturens roll i den lokala utvecklingen, då kommunfullmäktige år 1998 tog beslut om ett kulturpolitiskt visionsdokument vid namn *Kulturpolitisk strategi- version 1.0*¹¹. Dokumentet beskriver hur Göteborgs stad ska arbeta för att uppnå sina kulturpolitiska mål och där en strategi är att arbeta med cultural planning. Det har inte tillkommit något nytt kulturpolitiskt visionsdokument för Göteborgs stad efter *Kulturpolitisk strategi- version 1.0*, utan Kulturförvaltning arbetar i dagsläget med att revidera dokumentet och se över vilken inverkan det har haft för Göteborgs kulturliv. Den enda plats i Göteborgs stad där cultural planning som metod har tillämpats fullt ut är i den f.d. stadsdelen Bergsjön och som numera är en del av den större stadsdelen Östra Göteborg. Bergsjön genomgick en fullständig cultural planning process som inleddes år 2004 och som bl.a. resulterade i en upprustning av den yttre miljön och en utställning, i vilken platsens konstnärer med internationell bakgrund deltog.¹²

1.2 Folkbibliotekets roll i samhällsutvecklingen

Folkbiblioteket är liksom andra samhällseliga institutioner föränderlig och beroende av sin tids rådande politik. I första hand är det den svenska kulturpolitiken på olika nivåer som sätter ramarna för folkbibliotekets verksamhet. Kulturpolitiken är med andra ord en förutsättning för folkbiblioteket, vilken därmed måste förhålla sig till sin tids kulturpolitik. Då den svenska kulturpolitiken intresserar sig för frågor om regional/ lokal utveckling, dyker frågan om folkbibliotekets roll upp. För att få en bakgrundsbild och för att sätta in frågan om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen i en historisk kontext, inleds detta avsnitt med en genomgång av folkbiblioteket som institution.

Forskaren Magnus Torstensson hävdar att genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna kom ungefär vid sekelskiftet kring år 1900. Ett antal år tidigare ungefär i mitten av 1890- talet, hade biblioteksengagerade i Sverige börjat ta intryck av de bibliotek som utvecklats i USA och i England. De angloamerikanska biblioteken var välutrustade och hade utvecklats på ett sådant vis att de kunde bemöta alla samhällsklassers behov. De bibliotek som fanns före sekelskiftet i Sverige, var främst avsedda för de som genomgick en högre utbildning eller så fick kyrkans sockenbibliotek tjäna samhällets mindre bemedlade.¹³

Den nya sortens bibliotek i England och USA, kom att gå under namnet *Public Libraries* och var till största del finansierade av offentliga medel. Det var den här typen

¹¹ *Kulturpolitisk strategi- version 1.0* (1998). Kulturpolitisk strategi för Göteborg. Dokumentet finns som pdf på: http://www.goteborg.se/wps/portal!/ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gjU-9AJyMvYwN_t0AXA6MQN8ewgBAfJ9NAU6B8JFDeONjENdgFKG9m4mLgGWgRYGwRbGgUbGxOjG5nd0cPE3MfAwMLE3cDA08TJ38_DdAOwNPYwK6_Tzyc1PIC3JDI8odFRUBuHFteO!!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nOSEh/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/politikoorga_nisation/organisation/fackforvaltningar/kulturforvaltningen/art_n690_verksamheter?contentIDR=e07bf4804e511998863edf9bd378fdab&useDefaultText=0&useDefaultDesc=0 [2012-03-30]

¹² Månsson, Erica & Hjorth, Christina (2008). "Cultural planning" på svenska...". Ur *Kultur i omvandling? Antologi om kulturpolitik och kulturens nya roll*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. s. 36- 37.

¹³ Torstensson, Magnus (2007). Folkbiblioteket - traditionsrik institution med framtida utmaningar. *Horisont*. nr. 3. s. 30- 31.

av bibliotek som nu kom att efterfrågas i Sverige. Torstensson menar att de tidiga svenska förespråkarna av *Public Libraries* som exempelvis Valfrid Palmgren pläderade för dessa bibliotek, då de skulle rikta sig till alltifrån köpmän till lärare och arbetare. De nya biblioteken skulle som en följd av sin breda målgrupp, vara utrustade med allt ifrån förströelse litteratur till facklitteratur.¹⁴ Tankarna om det moderna folkbiblioteket vann allt mer mark under det tidiga 1900- talet men det var först under 1930- talet som allt fler städers folkbibliotek formades enligt tankarna kring *Public Library*, vilket även innebar heltidsanställda och utbildade bibliotekarier.¹⁵

Det går att argumentera för att folkbiblioteket redan från start fick en roll av att vara en samhällsutvecklande kraft som fann inspiration ur 1700- talets upplysningstid, sett i den kontext som samhället befann sig i under den här tiden. Forskaren Geir Vestheim, vars avhandling är en historisk- sociologisk studie av norsk folkbibliotekspolitik, menar att från 1930- talet till 1960- talet legitimerades folkbibliotekets existens genom att det tjänade folkupplysningen. Syftet med ett upplyst folk, menar Vestheim, var dels att verka intellektuellt och politiskt frigörande för individuella och sociala grupper. Ett annat argument för satsningarna på folkupplysning var en önskan om politisk och kulturell integration i samhället. Folkbiblioteket blev med andra ord en del i arbetet med att stävja sociala konflikter samt att stärka enskilda individers utveckling.¹⁶

Under 1960- talet, menar Torstensson, att samhällets folkbiblioteksambitioner förstärktes och förutom folkupplysning blev nu kulturen en viktig del i verksamheten, vilket manifesterades genom författaraftnar, bokklubbar och utställningar. Folkbibliotekets uppsökande verksamhet utvecklades med tiden och på 1970- talet startade exempelvis bokbussverksamheten. Under det sena 1980- talet började nya vindar att blåsa och folkbiblioteken diskuterades i mer marknadsmässiga termer där ”kunden var i centrum” och det öppnades upp för att lägga ut folkbiblioteksverksamheter på entreprenad. Torstensson menar att folkbiblioteket under 1990- talet hade det turbulenta bl.a. som en följd av en krisande samhällsekonomi, minskade utlån, större fokus på nya medier, en ökad betoning på folkbiblioteket som mötesplats samt datoriseringen som innebar helt nya rutiner i verksamheten.¹⁷

Under mitten av 2000- talet menade Dorte Skot- Hansen att kulturpolitiken i Danmark och i övriga Europa sedan ett par år tillbaka, hade gått ifrån att vara en snäv sektorsbaserad politik till en mer integrerad tvärssektoriell politik och på så vis fått fler mål att ta hänsyn till. Kulturpolitiken hade också blivit ett medel för att utveckla platser genom allianser och partnerskap, vilket Skot- Hansen menade även berörde folkbiblioteket på olika vis;

¹⁴ Torstensson, Magnus (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkbiblioteksidéerna: Exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Göteborg: Avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet. s. 16.

¹⁵ Torstensson (2007). s.33.

¹⁶ Vestheim, Geir (1997). *Fornuft, kultur og velferd. Ein historisk- sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Oslo: Det Norske Samlaget. s. 23- 24.

¹⁷ Torstensson (2007). s. 36-37.

Kulturen er kommet på dagordenen som et parameter i byudvikling og branding, og kunst og kreativitet ses som nye former for kapital.¹⁸

Skot- Hansen menade att de folkbibliotek som befann sig i städer eller på platser som medvetet arbetade med att utveckla platsen genom att sammanlänka kulturen med den ekonomiska tillväxten, ibland räknades in i den kulturpolitiska strategin och ibland inte. Skot- Hansen menade att staden Birmingham, vars slogan var; ”Birmingham- a creative city”, var ett exempel på där folkbiblioteket ansågs vara ett kreativt kraftcenter och därmed ingick i stadens överordnade kulturstrategi. I den danska staden Odense som vid samma tid också hade anammat idéer kring kreativitet och innovation, där hade istället *Odenses Centralbibliotek*, i princip uteslutits ur strategin.¹⁹

År 2011 kom Skot- Hansen tillsammans med Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen ut med ett verk som var resultatet av författarnas intentioner om att ta reda på hur bibliotekets roll kunde se ut i städer som arbetar med stadsutveckling (*byudvikling*). Författarna hävdade att trots 1990- talets domedagsprofetior om att det fysiska biblioteket skulle försvinna som en konsekvens av internet, hade biblioteket som rum nu fått en renässans. Detta berodde bl.a. på att ett flertal städer hade valt att bygga ikoniska biblioteksbyggnader, vilka kan ses som en del i arbetet med att marknadsföra staden på.²⁰ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menade även att biblioteket kunde fylla flera funktioner i utvecklingen av en plats eller stad. De menade även att de bibliotek som valde att inte engagera sig i utvecklingen, riskerade att bli omkörda av nya virtuella och kulturella företeelser. Vidare hävdade författarna också att folkbiblioteket därför nu måste börja definiera sig som mer än en klassisk kunskaps- och kulturinstitution.²¹

Folkbiblioteket har, som det har påvisats, genomgått ett antal nödvändiga förändringar under sin historia och dess roll som en regional/ lokal utvecklingsfaktor, skulle därför kunna ses som ytterligare ett sätt att utveckla verksamheten på. Skot- Hansen, Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen anser dessutom att folkbiblioteket bör för sin fortsatta existens, engagera sig i en stad eller plats utveckling i allt högre grad. Kanske är folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen en fråga som till syvende och sist, handlar om folkbibliotekets överlevnad och vägen in i framtiden?

¹⁸ Skot- Hansen, Dorte (2006). ”Biblioteket i kulturpolitikken- mellem instrumentel og ekspressiv logik.” Ur *Folkebiblioteket som forvandlingsrum. Perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. red. Emerek, Leif, Rasmussen Hvenegaard, Casper och Skot-Hansen, Dorte. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole. s. 25.

¹⁹ Skot- Hansen (2006). s. 32- 33.

²⁰ Skot- Hansen, Dorte, Hvenegaard Rasmussen, Casper & Jochumensen, Henrik (2011). *Biblioteket i byudviklingen: Oplevelse, kreativitet og innovation*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening og Det Informationsvidenskabelige Akademi. s. 12- 13.

²¹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 215.

1.3 Syfte, avgränsningar och frågeställningar

Uppsatsen inledande kapitel har syftat till att påvisa hur kulturpolitiken i allt högre grad kopplas samman med den samhällsliga utvecklingen på olika nivåer och att detta även berör folkbiblioteket. Det primära syftet med uppsatsen är därför att undersöka vilken roll folkbiblioteket spelar eller kan spela i den regionala/ lokala utvecklingen. Vilka delar i folkbibliotekets verksamhet är särskilt aktuella i arbetet med dessa frågor? Finns det befintliga eller nya verksamhetsområden som kan utvecklas i syfte att folkbiblioteket ska få en tydligare roll i den regionala/ lokala utvecklingen? Även om studien fokuserar på folkbiblioteket, behandlar den första frågeställningen även den allmänna kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Anledningen till varför jag har valt att undersöka motiven i argumentationen både kring den allmänna kulturens roll och också folkbibliotekets roll i frågan, beror på att jag har velat se om det finns skillnader i argumentationen. Skiljer sig de bakomliggande motiven för folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen mot motiven för den allmänna kulturens roll i frågan?

Uppsatsens frågeställningar har besvarats genom en komparativ studie där svaren från fyra stycken bibliotekschefer har jämförts med hjälp av uppsatsens teoretiska ramverk. Resultatet från intervjuerna med bibliotekscheferna har även jämförts med de svar som företrädare från Västra Götalandsregionen har lämnat, samt med två stycken av Västra Götalandsregionens policydokument. Något som bör påpekas är att uppsatsen uteslutande har analyserat retoriska utsagor på regional och lokal nivå. Hur retoriken förhåller sig till den praktiska verksamhetsnivån, undersöks inte i uppsatsen. Uppsatsens tre frågeställningar är därmed följande;

- 1. Vilka bakomliggande motiv går att identifiera i argumentationen för att kulturen/ folkbiblioteken ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?*
- 2. Vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner är särskilt sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?*
- 3. Hur kan folkbiblioteket arbeta för att ytterligare stärka sin roll i frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?*

Som en rimlig avgränsning för uppsatsen har jag valt att fokusera på Västra Götalandsregionen och på fyra bibliotekschefer, vilka är företrädare för fyra olika folkbiblioteksverksamheter inom regionen. Då uppsatsen både har ett lokalt och ett regionalt fokus, betraktas bibliotekscheferna som företrädare för det lokala. De tre företrädarna för Västra Götalandsregionen ihop med de två policydokumenten *En mötesplats i världen* och *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, representerar istället det regionala perspektivet.

1.4 Uppsatsens disposition

Det inledande kapitlet syftar till ge en bakgrundsbild av uppsatsens ämne och presentera dess syfte och frågeställningar.

I kapitel 2 presenteras tidigare forskning inom ämnesområdet. För att ge en mer överskådlig bild, presenteras forskningen i tre olika teman. I kapitlets sista del redogörs det för vilka teorier som kommer att tillämpas i uppsatsen.

I kapitel 3 diskuteras och redogörs det för uppsatsens metod, ämne och urvalsstrategi. I slutet av kapitlet görs även det en närmre presentation av urvalsgruppen.

I kapitel 4 finns analys och resultat av uppsatsens tre frågeställningar. Varje analyserad frågeställning avslutas med en kortare sammanfattning av resultatet.

I kapitel 5 presenteras och diskuteras uppsatsens slutsatser.

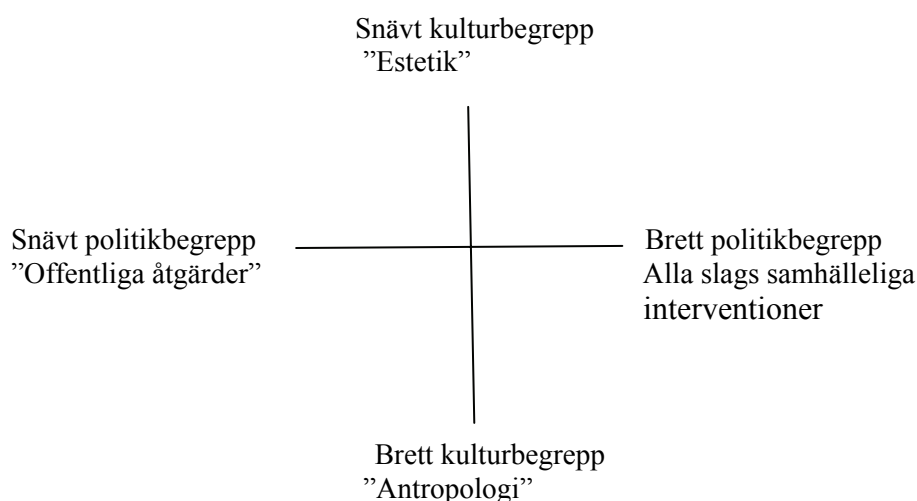
Uppsatsen avslutas med en sammanfattning och därefter presenteras källförteckning samt bilagor.

2.0 Tidigare forskning och teori

Då uppsatsens ämne rör sig inom flera stora forskningsområden, kommer detta avsnitt enbart att presentera den forskning och teori som är av särskild vikt för uppsatsen. Jag har valt att presentera materialet tematiskt med hjälp av de tre rubrikerna; kulturpolitik, kulturpolitiken i den regionala/ lokala utvecklingen samt folkbiblioteket i den regionala/ lokala utvecklingen. I avsnitten framgår det vilka teorier som ingår i uppsatsens teoretiska ramverk. Kapitlet avslutas även med en mer ingående presentation av uppsatsens teoretiska analyschema, vilken syftar till att ge en mer samlad bild över vilka teorier som används i uppsatsen och hur de tillämpas.

2.1 Kulturpolitik

Som det i uppsatsens inledande kapitel har framgått, återfinns begreppet kultur i en rad olika diskurser, vilket gör att definitionen av begreppet inte alltid är given. Vad är kultur? Är det de klassiska konstarterna som bildkonst och musik som är synonymt med begreppet kultur eller genomsyrar kulturen allt mänskligt meningsskapande och omfattar i princip allt? Frågan är inte helt enkel att besvara och ännu större förvirring uppstår när vi sammanfogar ordet kultur med begreppet politik, vilket också är ett mångtydigt begrepp. Forskaren Anders Frenander har uppehållit sig vid svårigheterna med att definiera vad kulturpolitik egentligen handlar om. Frenander menar att definitionerna av kulturpolitik rör sig inom ett fyrfältsdiagram, som tar hänsyn både till hur begreppet kultur definieras men även till hur begreppet politik tolkas, vilket innebär att det finns utrymme för en mängd olika definitioner av begreppet kulturpolitik.²²

Figur 1: Frenander (2005). s. 49.

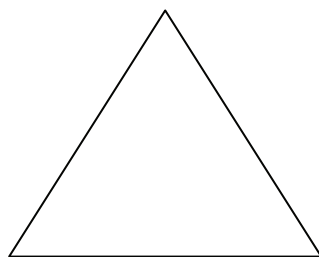
Frenander menar att den nazistiska ideologin är ett exempel på hur det breda antropologiska kulturbegreppet har använts i kulturpolitiken. Nazisterna propagerade inte bara emot ett enskilt folkslag utan även emot alla kulturella uttryck som kunde förknippas med judendomen, i syfte att motivera till ett folk mord. I Sovjet användes

²² Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitiken stora problem. Diskussionen om svensk kulturpolitik under 1900- talet*. Hedemora: Gidlunds förlag. s. 48- 49.

istället ett snävt estetiskt kulturbegrepp då konstnärerna vara ålagda att skapa i enlighet med den socialistiska realismen, annars kunde de förvänta sig repressalier.²³ Vad beträffar politikbegreppet, menar Frenander, att den bredaste definitionen av begreppet är kopplat till makt, vilket är något som kan utövas både i offentliga och privata sammanhang. Ett exempel på detta synsätt är att kulturpolitik kan utövas av ett privat medieföretag. I den snäva definitionen av begreppet politik, är istället begreppet knutet endast till den offentliga verksamheten och kulturpolitiken utgår därmed ifrån staten eller kommunerna.²⁴ En specifik kulturpolitik placerar sig alltså någonstans i fyrfältsdiagrammet, beroende på hur begreppen kultur och politik tolkas vid det givna tillfället.

Frenanders exempel på hur totalitära stater genom historien har använt sig av kulturpolitiken som ett medel för att legitimera sina handlingar på, visar också att det kan finnas mer eller mindre uppenbara motiv bakom en kulturpolitik. Vad det finns för bakomliggande motiv i argumentationen för att kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med regional/ lokal utveckling, är också vad den här uppsatsens första frågeställning intresserar sig för. Jag kommer därför att nu redogöra för två teorier som beskriver kulturpolitiska motiv. Den första teorin har arbetats fram av den norske forskaren Geir Vestheim. Vestheim menar att den kulturpolitik som har vuxit fram i det moderna samhället ständigt befinner sig i ett spänningsfält mellan tre rationaliteter; *den humanistisk- sociala rationaliteten*, *den byråkratiska rationaliteten* samt *den ekonomiska rationaliteten*.²⁵ Begreppet rationalitet används sällan i det svenska språkbruket men brukar förknippas med den tyske samhällsvetaren Max Weber. Weber syftade bl.a. till att genom sina teorier ge förklaringar till människors sociala handlingar. Weber menade att de sociala handlingarna kunde delas in i olika rationaliteter, vilka kan tolkas utifrån avsikt och det som gör handlingen meningsfull.²⁶ I uppsatsen används begreppet rationalitet därför som en synonym till begreppet motiv. Vestheims modell kan därmed ses som ett analysinstrument över vilka motiv som kulturpolitiken kan styras av.

Humanistisk- social rationalitet

Byråkratisk rationalitet

Ekonomisk rationalitet

Figur 2: Vestheim (1995). s. 233.

²³ Frenander (2005) s. 50.

²⁴ Frenander (2005) s. 47- 48.

²⁵ Vestheim, Geir (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*. Oslo: Det Norske Samlaget. s. 229- 233.

²⁶ Moe, Sverre (1995). *Sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur. s. 25-27.

Vestheim menar att *den byråkratiska rationaliteten* kännetecknas av administration, förvaltning, regler, översikt och styrning. Det är också *den byråkratiska rationaliteten* som har dominerat den norska kulturpolitiken i efterkrigstiden. Instiftandet av förvaltningar och organ inom det kulturpolitiska området är exempel på *den byråkratiska rationalitetens* dominans. Det är också efter *den byråkratiska rationaliteten* som offentliga byråkrater och offentliga kulturförvaltningar arbetar efter.²⁷

Den andra rationaliteten d.v.s. *den ekonomiska rationaliteten* är uppbyggd på idéer kring marknadsanpassning, lönsamhet och effektiv produktion. Vestheim menar att den här typen av rationalitet ofta återfinns inom den kulturbaserade näringsverksamheten (*cultural industries*) i liberala länder som USA och Storbritannien. Vestheim nämner den kulturbaserade turismen som ett exempel på en verksamhet som ofta verkar inom *den ekonomiska rationaliteten*. I USA, menar Vestheim, att detta är den grundläggande principen för kulturförmedling. I de nordiska länderna som av tradition har styrts av socialdemokratiska regeringar, är dock *den ekonomiska rationaliteten* mer nedtonad men har med tiden fått en starkare ställning.²⁸

Den humanistisk- sociala rationaliteten, menar Vestheim, karaktäriseras av att vara kreativ och gränsöverskridande. Viktiga element för den här rationaliteten är nyskapandet, konventionsöverskridandet, skapandet av mening i livet och reflektionen är över mänskliga och samhällsmässiga grundvillkor. *Den humanistisk- sociala rationaliteten* står ofta i opposition till de två andra rationaliteterna och knyter an till en humanistisk tradition som grundar sig i mänskliga och existentiella frågor. Då den estetiska dimensionen är viktig inom denna rationalitet, förhåller sig konstnärer och andra som arbetar med kulturens innehåll särskilt till rationaliteten. Konstnärerna kan dock ha en friare relation till *den humanistisk- sociala rationaliteten* än personal inom exempelvis kulturförvaltningar, som också måste ta hänsyn till *den byråkratiska* och till *den ekonomiska rationaliteten*.²⁹

Även den danska forskaren Dorte Skot- Hansen har intresserat sig för frågan kring vilka motiv som styr kulturpolitiken och har i likhet med Vestheim utvecklat en teori kring detta. Skot- Hansen identifierar tre rationaliteter i den nordiska och europeiska kulturpolitiken under efterkrigstiden; *den humanistiska*, *den sociologiska* och *den instrumentella*. Skot- Hansen menar att kulturpolitiken först blev ett egentligt politikområde under 1960- talet, då den på statens initiativ uppvärderades och tillfördes fler resurser. Tankarna om att kulturen skulle bidra till den demokratiska processen i samhället och att alla medborgare oberoende social tillhörighet skulle få ta del av kulturen, var överordnad och detta är vad Skot- Hansen kallar för *den humanistiska rationaliteten*.³⁰

²⁷ Vestheim (1995). 231- 232.

²⁸ Vestheim (1995). s. 231- 233.

²⁹ Vestheim (1995). s. 231- 233.

³⁰ Skot- Hansen, Dorte (1999). Kultur til tiden: Strategier i den lokale kulturpolitik. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*. nr.1. s. 11-12.

Den andra rationaliteten d.v.s. *den sociologiska*, menar Skot- Hansen, kom som en följd av studentupproret år 1968 då kulturpolitiken skulle medverka till att frigöra förtryckta grupper i samhället. Samtidigt utvidgades kulturbegreppet och det fanns en vilja till att se all kultur som likvärdig. Det handlade inte längre om att föra ut kulturen till medborgarna, utan istället skulle initiativen komma ifrån civilsamhället själv och t.ex. kvinnor, arbetare, barn och invandrare skulle istället understödjas i att ge uttryck för sin egen kultur.³¹

1980- talet kom att influeras starkt av marknadskrafter, vilket även avspeglade sig i kulturpolitiken. Skot- Hansen menar att det var under den här tiden som den tredje rationaliteten gjorde entré; *den instrumentella*. Det går att argumentera för att all kulturpolitik är instrumentell men vad Skot- Hansen menar med detta begrepp är att kulturpolitiken blev ett medel för att uppnå ekonomisk utveckling. Samtidigt anammades en vokabulär som kom ifrån marknadsföringsvärlden och som exempel på detta blev publiken *kunder* och graden av framgång mättes i synlighet. Kulturbegreppet utvidgades ytterligare och kommunernas kulturpolitik gav sig in på områden som den tidigare hade hållit sig borta ifrån.³²

Skot- Hansens *instrumentella rationalitet* går att jämföra med Vestheims *ekonomiska rationalitet*. Det namn som Skot- Hansen har valt till den här rationaliteten kan dock uppfattas som en aning missvisande och har inte samma tydlighet som Vestheims term, vilken tydligt uttrycker kopplingen till den ekonomiska aspekten. Som ett resultat av begreppets vaghet har därför en del forskare valt att byta ut termen *instrumentell rationalitet* mot ett begrepp som bättre beskriver dess innebörd. Även Skot- Hansen verkar med tiden ha känt ett behov av att omformulera sig kring begreppet *instrumentellt* och har i en senare teori, vilken kommer att presenteras i nästa avsnitt, kopplat samman begreppet med fler aspekter än enbart den ekonomiska.

Slutligen menar Skot- Hansen att de tre rationaliteterna existerar sida vid sida och att det är ovanligt att en offentlig kulturpolitik enbart relaterar till endast en av dem. Skot- Hansen menar dock att det ständigt pågår diskussioner kring vilken av rationaliteterna som ska vara dominerande. Ibland tenderar även de tre rationaliteterna att flyta samman och Skot- Hansen kallar detta för en slags lager- på lager kulturpolitik.³³

³¹ Skot- Hansen (1999). s. 13-14.

³² Skot- Hansen (1999). s.14-17.

³³ Skot- Hansen (1999). s. 17- 18.

2.2 Kulturpolitiken i den regionala/ lokala utvecklingen

Den här uppsatsen tar avstamp i diskussionerna kring en kulturpolitik som i allt högre grad används som ett medel för att uppnå andra mål än kulturen i sig och dess egenvärde. Hur kulturpolitiken kom att betraktas som ett regionalpolitiskt medel och som ett recept för att locka människor och företag till en stad som Göteborg, är naturligtvis en komplex fråga med flera förklaringsmodeller. Något som kan vara en del av förklaringen är att det har bedrivits forskning som särskilt lyfter fram kulturens gynnsamma effekter på den regionala/ lokala utvecklingen. Ett namn som är stort i detta sammanhang är den amerikanska urbanforskaren Richard Florida som i början av 2000-talet kom ut med verket *”Den kreativa klassens framväxt”*³⁴. Verket kom att väcka en stor uppmärksamhet då författaren hävdade att han hade funnit de parametrar som gör att städer samt platser kan blomstra av välstånd.

Florida menar att framväxten av en ny grupp människor ”den kreativa klassen”, har medfört att gamla strukturer inte längre är giltiga och att geografiska platser samt företag måste anpassa sig efter dessa människors behov. ”Den kreativa klassen”, menar Florida, utgörs av människor som utför sina arbetsuppgifter med hjälp av sin kreativitet som exempelvis konstnärer, ingenjörer, forskare, designers, journalister, förläggare etc.³⁵ Florida värderar kreativitet oerhört högt och ser detta som den mest grundläggande ekonomiska resursen, då det i slutändan är förmågan att komma på nya idéer som kan höja produktiviteten och därmed höja levnadsstandarden på en plats.³⁶ Något som Florida också anser är ett utmärkande drag för ”den kreativa klassen” är att människorna inom klassen värderar jobb, pengar och karriär annorlunda än vad tidigare generationer har gjort. Ett exempel på detta, menar Florida, är att medlemmarna i ”den kreativa klassen” inte enbart flyttar till en plats på grund av att få arbete, utan de flyttar till platser som är kreativa center och där de också trivs med boendet.³⁷

Floridas resonemang kan förenklas på följande vis; om regioner, kommuner och städer i högsta möjliga grad tillfredsställer kreativa människors behov, kommer de att flytta till dessa platser och efter dem kommer företagen. Då företagen flyttar till platsen, kommer också den ekonomiska utvecklingen att ta fart. När Florida talar om att bygga platser som är anpassade efter människors behov, utgår han ifrån ett brett samhällsperspektiv och där kulturen kan ses som en komponent i arbetet med att locka människor till en plats. Florida kom att få ett stort internationellt genomslag med sina tankar kring hur länder, regioner och städer kunde uppnå utveckling och hans idéer korresponderade även väl med andra teoretikers teorier. Charles Landry och Franco Bianchini är exempel på forskare som under en lång tid har arbetat fram metoden cultural planning. Cultural planning kan ses som en metod för att bygga de platser som Florida talar om och som präglas av kreativitet och tolerans. Det finns flera kända förespråkare inom området

³⁴ Florida, Richard (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Daidalos AB.

³⁵ Florida (2006). s. 35- 38.

³⁶ Florida (2006). s. 9.

³⁷ Florida (2006). s. 33- 34.

men då dessa kanske främst är att betrakta som praktiker, väljer jag att särskilt lyfta fram Landry och Bianchini som är två av de stora teoretikerna inom cultural planning.

Landrys bok ”*The creative city. A toolkit for urban innovation*”³⁸ är ett viktigt verk för metodens förespråkare och i den beskriver Landry hur städer ska kunna utvecklas och bli mer välmående med hjälp av sina ”kulturella resurser”. Landry menar att dagens storstäder förknippas med problem som kriminalitet, föroreningar och rädsla. Dagens urbana problem kan, enligt Landry, inte åtgärdas med hjälp av ett tankesätt som hörör ifrån 1800- talet utan istället behövs det nya angreppssätt med begrepp som kreativitet som ledord. Landry menar att cultural planning är en process som kan ta tillvara på och stimulera människors kreativitet och därmed bidra till att platser utvecklas. Landry beskriver cultural planning på följande vis;

Cultural planning is the process of identifying projects, devising plans and managing implementation strategies based on cultural resources. It is not intended as 'the planning of culture' - an impossible, undesirable and dangerous undertaking- but rather as a cultural approach to any type of public policy.³⁹

Kärnan inom cultural planning är hur begreppet kultur behandlas och hur kulturen kan delas in i s.k. ”kulturella resurser”. Om vi återgår till Frenanders fyrfältsdiagram där begreppet kultur kan definieras både ur ett brett antropologiskt perspektiv men även ur ett snävt estetiskt perspektiv⁴⁰, förespråkar teoretiker som Landry och Bianchini den antropologiska kulturdefinitionen. Bianchini menar att den antropologiska definitionen ser på kultur som ett särskilt sätt att leva (*a way of life*) och där mening och värderingar inte bara uttrycks genom konst och lärande utan också genom institutioner och beteenden. Exempel på en plats ”kulturella resurser”, menar Bianchini, kan vara platsens särskilda kulturarv som uttrycks i skämt, mat och sånger. ”Kulturella resurser” kan även vara öppna platser i den fysiska miljön, lokala hantverksprodukter samt särskilda grupper och minoriteter.⁴¹ Bianchini menar även att dessa resurser ska stå i centrum då samhällets olika sfärer så som den ekonomiska, sociala och politiska genomdriver olika processer.⁴²

Som det tidigare har nämnts är Göteborg en stad som till viss del har tillämpat metoden cultural planning. En forskare som har studerat detta närmre är Jenny Johannisson vars avhandling ”*Det lokala möter världen: Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990- talets Göteborg*”, beskriver hur Göteborg under åren 1991- 1998 genomgick omfattande förändringar på det kulturpolitiska området. Studien intresserar sig för tiden fram till att dokumentet ”*Kulturpolitisk strategi- version 1.0*”, antogs av Göteborgs kommunfullmäktige.⁴³ Det dokument som kom att bli Göteborgs stads kulturpolitiska

³⁸ Landry, Charles (2008). *The creative city. A toolkit for urban innovators*. 2. ed. London: Earthscan. s. 11- 12.

³⁹ Landry (2008). s. 173.

⁴⁰ Frenander (2005). s. 49.

⁴¹ Bianchini, Franco (1999). “The relationship between culture and urban planning”. Ur *Social town planning*. ed. Greed, Clara H. London: Routledge. s. 197 - 198.

⁴² Bianchini (1999). s. 198-199.

⁴³ Johannisson, Jenny (2006). *Det lokala möter världen: Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990- talets Göteborg*. Borås: Valfrid. s. 4- 8.

visionsdokument bestod bl.a. av en modell som Johannisson har valt att kalla för *Göteborgsmodellen*. Något som delvis var utmärkande för *Göteborgsmodellen* var bl.a. introduktionen av begreppet cultural planning och som vid den här tidpunkten sällan omnämndes i den svenska kulturpolitiken.⁴⁴ Johannisson menar att *Göteborgsmodellen* delvis syftade till att särskilja och tydliggöra Göteborgs identitet så att staden kunde konkurrera på en global marknad.⁴⁵

År 2008 skrev Camilla Flygare en kandidatuppsats vid namn "*Jakten på kulturplanering: En textanalytisk studie av instrumentell kulturpolitik i Göteborg*", vilken kan betraktas som en mindre uppföljning av Johannissons studie. Uppsatsen syftade till att genom kvalitativa metoder, ta reda på hur kulturpolitik med fokus på cultural planning hade manifesterats i kulturpolitiska texter inom olika delar av den kommunala organisationen i Göteborgs stad. Utgångspunkten för studien var Göteborgs stads kulturpolitiska visionsdokument "*Kulturpolitisk strategi- version 1.0*" och stadsdelsnämndernas kulturpolitiska måldokument. Som teoretiskt ramverk, använde sig Flygare främst av Dorte Skot- Hansens teori om *instrumentell kulturpolitik*.⁴⁶ Flygares studie visade att stadsdelsnämndernas tydligaste motiv till kulturpolitik var *det sociala motivet*, dock var hälsoperspektivet också starkt framträdande i stadsdelsnämndernas kulturplaner. I visionsdokumentet "*Kulturpolitisk strategi- version 1.0*", var däremot både *det ekonomiska* och *det sociala motivet* tydliga. Slutsatsen som Flygare drog var att stadsdelsnämnderna inte fullt ut hade tagit till sig kulturnämndens dokument med avseende på cultural planning.⁴⁷

Flygare valde i sin studie att använda sig av Dorte Skot- Hansens teori som behandlar *den instrumentella kulturpolitiken*, vilket är något som även jag har valt att göra för att besvara uppsatsens första frågeställning. Modellen kan ses som en utveckling av Skot- Hansens tidigare nämnda modell, i vilken kulturpolitiken delas innan i följande rationaliteter; *den humanistiska*, *den sociologiska* och *den instrumentella*.⁴⁸ Skot- Hansen har utvecklat teorin mot bakgrund av att kulturpolitiken allt oftare kopplas samman med utveckling av platser.⁴⁹ Då kulturpolitiken i allt högre grad har breddat sitt verksamhetsområde, kan det upplevas som problematiskt att avgöra vad det finns för bakomliggande motiv bakom en specifik kulturpolitik. Skot- Hansens teori är därför ett viktigt analysverktyg i syfte att identifiera vilka huvudsakliga motiv som döljer sig bakom Västra Götalandsregionens argumentation för att kulturen/ folkbiblioteken ska vara delaktiga i den regionala/ lokala utvecklingen.

Skot- Hansen delar in *den instrumentella kulturpolitiken* i fyra rationaliteter; *upplysning*, *social förändring*, *ekonomisk tillväxt* och *underhållning*.⁵⁰ Den första

⁴⁴ Johannisson (2006). s. 166- 168.

⁴⁵ Johannisson (2006).s. 188- 193.

⁴⁶ Flygare, Camilla (2008). *Jakten på kulturplanering: En textanalytisk studie av instrumentell kulturpolitik i Göteborg*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/ Biblioteks- och informationsvetenskap. (Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/ Information - och biblioteksvetenskap 2008: 8).

⁴⁷ Flygare (2008). s. 41.

⁴⁸ Skot- Hansen (1999) s. 11- 12.

⁴⁹ Skot- Hansen (2006). s. 25.

⁵⁰ Skot- Hansen (2006). s. 27.

rationaliteten är *upplysning* och Skot- Hansen menar att denna ligger mer eller mindre latent i de stora nationella kulturinstitutionernas målsättningar och härrör från 1700-talets upplysningstid. Rationaliteten bygger på humanism och syftar till att stärka ett lands demokratiska process genom att förmedla konst, kultur och det samlade nationella kulturarvet till medborgarna.⁵¹ Den andra rationaliteten kallas för *social förändring* och handlar om empowerment d.v.s. att stärka samhällets marginaliserade individer eller grupper med hjälp av kulturen. Skot- Hansen menar att denna rationalitet fick ett stort genomslag i England under Tony Blairs regeringstid genom att kulturpolitiken blandades samman med socialpolitiken, i ett försök att rädda den sammanbrutna socialpolitiken efter Thatcher. Kulturinstitutionerna gjordes då till ”centres of social change” och blev till redskap i empowermentprocesser.⁵²

Sedan det sena 1980- talet, menar Skot- Hansen, att rationaliteten *ekonomisk tillväxt* har blivit en del av kulturpolitiken i syfte att marknadsföra kommuner. Kultursektorn har även själv velat påvisa att investeringar i kulturen kan leda till utveckling av regioner och städer genom att attrahera turister, arbetstagare och företag.⁵³ Den tredje rationaliteten är *underhållning*, vilken Skot- Hansen menar, har sina rötter i marknadens kapitalisering av människors behov av avslappning och rekreation. *Underhållning* som rationalitet är dock sällan formulerad i den offentliga kulturpolitiken.⁵⁴

Skot- Hansen påpekar dock att ingen förhåller sig till endast en av dessa rationaliteter utan en stad, region eller kommun kan förhålla sig till flera samtidigt eller verka i en skärningspunkt mellan dessa.⁵⁵

2.3 Folkbiblioteket i den regionala/ lokala utvecklingen

Om den allmänna kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen har väckt ett stort intresse bland forskare och politiker genom åren, är folkbibliotekets roll i frågan ett mindre utforskat område. Det är också bristen på information inom detta område som är den främsta anledningen till att den här uppsatsen har skrivits. Då mina ambitioner med uppsatsens andra frågeställning är att undersöka vilka delar av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner som är särskilt kopplade till den regionala/ lokala utvecklingen, kommer jag i detta avsnitt att presentera en modell över dessa funktioner. Ytterligare en av uppsatsens teorier vilken är aktuell inför uppsatsens tredje frågeställning, kommer att presenteras i detta avsnitt. Detta är en teori som har utvecklats som en följd av kulturpolitikens allt större fokus på kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Teorin är särskilt relevant i den här studien då den placerar in folkbiblioteket i sammanhanget kring regional/ lokal utveckling. Med hjälp av dessa två teorier kommer dels folkbibliotekets traditionella roll i den regionala/ lokala utvecklingen att belysas, men även dess potentiella roll i ett utvecklingsperspektiv.

⁵¹ Skot- Hansen (2006). s. 27- 28.

⁵² Skot- Hansen (2006). s. 28- 31.

⁵³ Skot- Hansen (2006). s. 31-33.

⁵⁴ Skot- Hansen (2006). s. 33-34.

⁵⁵ Skot- Hansen (2006). s. 26- 27.

Dorte Skot- Hansens och Marianne Andersson har tagit fram modellen över folkbibliotekens fyra olika huvudfunktioner, vilken kan betraktas som en klassisk och traditionell uppdelning av folkbibliotekets verksamhetsområden. Skot- Hansen och Andersson delar in folkbibliotekets verksamheter i fyra huvudfunktioner; *socialcenter*, *kulturcenter*, *kunskapscenter* och *informationscenter*.⁵⁶ Med folkbibliotekets funktion som *socialcenter* avses den del av verksamheten som sker inom ramarna för det vardagliga sociala livet så som uppsökande verksamhet i förhållande till utsatta grupper och rådgivning. Folkbibliotekets funktion som *kulturcenter* uttrycks i form av att arrangera utställningar, att fungera som en repetitions- och möteslokal samt att anordna andra typer av event. I folkbibliotekets uppdrag att fungera som ett *kunskapscenter* handlar det främst om att stötta det formella utbildningssystemet, vilket kan ses som ett led i tanken om upplysning. En funktion som delvis påminner om funktionen *kunskapscenter* är rollen som *informationscenter*. Folkbibliotekets funktion som ett *informationscenter* innebär, enligt teorin, i första hand att erbjuda referensservice och vara en plats där medborgarna kan inhämta olika typer av samhälls- och turistinformation.⁵⁷

En studie som har gjorts på området och som särskilt framhäver folkbibliotekets roll som *kunskapscenter* i den regionala utvecklingen, är en SOM- undersökning som gjordes hösten år 1998 i Västra Götalandsregionen. Studien utfördes av Lars Höglund och Christina Persson som tillsammans med ett flertal forskare ifrån Göteborgs universitet genomförde en undersökning inom olika samhällsområden. Under rubriken "Biblioteken och den regionala utvecklingen" i verket "*Region i omvandling*"⁵⁸, presenterade Höglund och Persson sin studie som handlade om biblioteksanvändningen i Västra Götaland. Författarna menade att kraven på ett livslångt lärande och nödvändigheten av att kunna hävda näringsliv och andra verksamheter både inom landet men även internationellt, förutsätter en god informationsförsörjning.⁵⁹ Även om flera av folkbibliotekets huvudfunktioner kan identifieras i författarnas resonemang, är det tydligt att det finns ett särskilt fokus på folkbiblioteket som en viktig del i kunskapsspridningen och därmed på funktionen *kunskapscenter*.

Uppsatsens tredje teori har arbetats fram av Dorte Skot- Hansen, Casper Hvenegaard Rasmussen samt Henrik Jochumsen och identifierar vilka roller som ett folkbibliotek kan spela i utvecklingen av en plats. Författarna har i sin teori frångått den traditionella uppdelningen av folkbibliotekets fyra huvudfunktioner. Istället har de utformat en teori som tydligt har tagit intryck av att allt fler regioner, kommuner och städer använder kulturen som en del i strategin kring att utveckla en plats. I Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens teori delas folkbibliotekets roll i utvecklingen av en plats in i tre aspekter; *plats*, *rum* och *relationer*.⁶⁰

⁵⁶ Andersson, Marianne & Skot- Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: Afvikling eller udvikling?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole & Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning. s. 17-19.

⁵⁷ Andersson & Skot- Hansen (1994). s.19.

⁵⁸ Höglund, Lars & Persson, Christina (1998). "Biblioteken och den regionala utvecklingen". Ur *Region i omvandling: SOM- undersökningen Västsverige 1998*. red. Nilsson, Lennart. Göteborg; Göteborgs universitet. s. 251- 266.

⁵⁹ Höglund & Persson (1998). s. 251.

⁶⁰ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 15-17.

I aspekten *plats* ingår biblioteket som *ikon*, *placemaker* och *katalysator*.⁶¹ Aspekten lyfter framförallt fram folkbibliotekets roll som en drivkraft för att lyfta ett område socialt och ekonomiskt.⁶² Författarna menar att ett folkbibliotek kan spela en roll på flera olika sätt i arbetet med att lyfta en plats och ett exempel är att vara en *ikon*. Med biblioteket som en *ikon* syftar Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen i första hand, på att en biblioteksbyggnads genom en performativ och symbolisk arkitektur kan stärka en stads image, identitet eller varumärke.⁶³ Ett annat sätt som folkbiblioteket kan spela en roll för ett område är att fungera som en *placemaker*. Biblioteket som en *placemaker* handlar om att väcka liv i en stadskärna eller ett före detta industri- eller hamnområde, genom att placera sig i ett sådant område. Författarna menar att biblioteket kan medverka till att ändra stadens ”flow” samt att utveckla nya områden och därmed bidra till stadens ”livability”.⁶⁴ Rollen som *katalysator* kan innebära att som i fallet med folkbiblioteket *Idea Stores* som finns i ett utsatt område i östra London, erbjuda sina besökare en annan typ av service än enbart den traditionella och i högre grad fokusera på vad besökarna efterfrågar och är i behov av. Exempel på *Idea Stores* utbud är karriärsrådgivning och utbildningskurser för vuxna.⁶⁵

Den andra aspekten av Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen teori är folkbiblioteket som *rum* och handlar främst om hur folkbibliotekets fysiska rum kan utformas för att vara en plats att uppehålla sig och mötas på.⁶⁶ Aspekten *rum* delas in i rollerna *open- minded mötesplats*, *public domain* och *upplevelserum*.⁶⁷ Vad författarna menar då de talar om folkbiblioteket som en *open- minded mötesplats* är bl.a. att folkbibliotekets rum ska vara multifunktionellt och kunna användas till mer än enbart bokutlåning. Folkbiblioteket ska även, i enlighet med denna roll, vara en plats där besökarna dröjer kvar och utför olika aktiviteter på.⁶⁸ Folkbiblioteket som *public domain* innebär att både fysiska och sociala gränser mellan biblioteket och den övriga staden luckras upp. I praktiken kan detta innebära att nya biblioteksbyggnader etableras i sociala gränsländ och att en ”transzon” uppstår, där gränsen mellan biblioteket och den omkringliggande staden suddas ut.⁶⁹ Den sista rollen i aspekten *rum* är folkbiblioteket som *upplevelserum* och handlar om hur biblioteket kan bidra till att skapa meningsfulla upplevelser. Användningen av biblioteket som en scen för diverse arrangemang samt att flytta ut bibliotekets verksamhet till oväntade platser, kan ingå i rollen *upplevelserum*.⁷⁰

⁶¹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16.

⁶² Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 57- 58.

⁶³ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 212-213.

⁶⁴ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 213.

⁶⁵ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 77- 78.

⁶⁶ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 115- 116.

⁶⁷ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16- 17.

⁶⁸ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 118-119.

⁶⁹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 213.

⁷⁰ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 213- 214.

Den sista aspekten är folkbiblioteket och *relationer*, vilket innefattar *partners & kreativa allianser*, *hybrid kulturarena* och *kreativa tillväxtlag*. Med hjälp av *partners & kreativa allianser* med det privata näringslivet, civilsamhället och andra offentliga instanser, menar Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, att biblioteket kan bidra till stadens ekonomiska och sociala utveckling.⁷¹ Folkbiblioteket som en *hybrid kulturarena* handlar om att samla olika aktiviteter, institutioner och erbjudanden under samma tak så att synergieffekter kan uppstå. Biblioteket kan på så vis bidra till utveckling av nya kunskaps-, kultur- och upplevelseformer.⁷² Författarna menar även att en stad behöver kulturella entreprenörer och kreativa igångsättare för att kunna utvecklas kreativt och dessa kommer ur stadens *kreativa tillväxtlag*. Folkbiblioteket kan understödja stadens kulturella och konstnärliga skara genom att ge dem stöd på olika vis och även möjligheter till att möta sin publik.⁷³

⁷¹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s.214- 215.

⁷² Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s.213-214.

⁷³ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s.215.

2.4 Teoretiskt analyschema

För att besvara uppsatsen frågeställningar, har tre stycken teoretiska modeller tillämpats, vilka samtliga har presenterats i detta kapitel. Anledningen till att uppsatsen har använt sig av tre olika teorier beror på att syftet har varit att synliggöra olika dimensioner i frågan om den regionala/ lokala utvecklingen. Uppsatsens första frågeställning har ett regionalt fokus och syftar till att undersöka vad Västra Götalandsregionen har för bakomliggande motiv i sin argumentation för att kulturen/folkbiblioteken ska arbeta med regional/ lokal utveckling;

Vilka bakomliggande motiv går att identifiera i argumentationen för att kulturen/folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

Med hjälp av Skot- Hansens tidigare beskrivna modell där *den instrumentella kulturpolitiken* delas in i de fyra rationaliteterna; *upplysning, ekonomisk tillväxt, underhållning* samt *social förändring*⁷⁴, har frågeställningen besvarats. Uppsatsens första frågeställning handlar om att finna Västra Götalandsregionen egentliga motiv för att koppla samman kulturen/folkbiblioteket med den regionala/ lokala utvecklingen. Bottnar intentionerna i en humanistisk tanke om att stärka den demokratiska processen i regionen eller att med hjälp av kulturen stärka enskilda grupper och individer? Kan det i grund och botten, när allt kommer omkring, röra sig om en förhoppning om en ökad ekonomisk tillväxt i regionen? Kanske går det till och med att återfinna alla de fyra rationaliteterna i Västra Götalandsregionens argumentation men i olika hög grad?

Den andra frågeställningen tar ned frågan om den regionala/ lokala utvecklingen till en lägre nivå, vilket är den praktiska verksamheten i folkbiblioteket. Genom att undersöka vilka delar av den traditionella biblioteksverksamheten som särskilt betonas i arbetet med regional/ lokal utveckling har följande frågeställning besvarats;

Vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner är särskilt sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

Den teori som har använts vid frågeställningen är Skot- Hansen och Anderssons klassiska modell över folkbibliotekets fyra huvudfunktioner; *socialcenter, kulturcenter, kunskapscenter* och *informationscenter*⁷⁵. Folkbiblioteket kan uppfattas som en komplex verksamhet med många ben att stå på. Skot- Hansen samt Anderssons modell har därför gett uppsatsen ett viktigt redskap för att kunna analysera vilka delar av den traditionella verksamheten som är särskilt kopplade till frågor om den regionala/ lokala utvecklingen. Är det exempelvis folkbiblioteket som kulturcenter eller är det möjligtvis funktionen som socialcenter som är särskilt sammankopplade med folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen? Kort sagt, vad är det specifikt som folkbiblioteket anses bidra med i den regionala/ lokala utvecklingen?

Uppsatsens tredje frågeställning tar avstamp i Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens modell över bibliotekets roll i utvecklingen av en plats. De tre

⁷⁴ Skot- Hansen (2006). s. 26- 27.

⁷⁵ Andersson & Skot- Hansen (1994). s. 17-19.

forskarna menar att något som är oavhängigt med att biblioteket ska ha en roll i utvecklingen av en plats är att folkbiblioteket slutar med att endast definiera sig själv som en kultur- och kunskapsinstitution. Biblioteket måste istället se sig som en del av en övergripande strategi för utvecklingen av en stad, region eller stadsdel.⁷⁶ Det räcker med andra ord inte att enbart fokusera på folkbibliotekets fyra klassiska huvudfunktioner för att biblioteket ska ha en roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Den tredje frågeställningen kan därmed ses som en utvecklingsfråga för folkbiblioteket;

Hur kan folkbiblioteket arbeta för att ytterligare stärka sin roll i frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens modell över bibliotekets roll i stadsutveckling där bibliotekets roll delas in under rubrikerna *plats, rum och relationer*⁷⁷, har därför använts för att undersöka hur företrädarna till de folkbibliotek som ingår i studien, förhåller sig till teorin. Arbetas det på de undersökta folkbiblioteken med att bygga relationer och allianser med sin omgivning, eller är biblioteken att betrakta som isolerade öar? Är den fysiska platsen inkluderande och lättillgänglig eller är trösklarna mellan folkbiblioteket och den omgivande miljön höga? Undersökningen av den tredje frågeställningen kan även betraktas som ett sätt att utvärdera hur en ny teori förhåller sig till praktiken.

⁷⁶ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 215.

⁷⁷ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 15-17.

3.0 Metod, material och urval

3.1 Metod

Uppsatsen har använt sig av en *kvalitativ metod* då syftet är att påvisa hur folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen *kan* uppfattas på den regionala nivån och av de lokala företrädarna för folkbiblioteket. Uppsatsen gör därmed inga anspråk på *generaliserbarhet* utan önskar snarare att visa på en *variation* inom synen på dessa frågor och finna exempel på hur det går att arbeta med frågor om regional/ lokal utveckling inom folkbiblioteket. I de *kvalitativa metoderna* finns det även en inbyggd medvetenhet om att sökandet efter en exakt sanning inte är gångbart, då vad som uppfattas som sanning är en tolkningsfråga. Alan Bryman menar att den *kvalitativa forskningen* karaktäriseras bl.a. av att den har en kunskapsteoretisk ståndpunkt som kan beskrivas som *tolkningsinriktad* eller *interpretativstisk*. Den här ståndpunkten menar att verkligheten upplevs olika beroende på hur deltagarna i en viss social kontext tolkar den.⁷⁸ Uppsatsen gör därför inte heller anspråk på att leverera en sanning i frågan om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen.

Något som uppsatsen dock strävar efter att uppnå är *transferability*, vilket i svensk översättning är synonymt med *överförbarhet*. Yan Zhang och Barbara M. Wildemuth menar att *transferability* refererar till i vilken grad en forskares forskningsresultat kan appliceras på en annan forskares arbete. Forskningen ska vara gjord på ett så pass tillförlitligt vis att senare forskare kan använda sig av samma metoder och dra slutsatser om resultaten går att överföra på sin egen forskning eller inte.⁷⁹ I samma anda som begreppet *transferability* innebär, har studien genomförts. Trots att de frågeställningar som har formulerats, har besvarats genom studier av ett fåtal fall, är frågeställningarna och metoderna så pass generella att de ska kunna användas i senare forskning. Efterkommande forskare eller uppsatsförfattare kommer då att få avgöra om resultatet i studien är jämförbart med deras resultat, eller inte.

Som metod för insamling av data har studien använt sig av *semi- strukturerade intervjuer*, i de fall då det empiriska materialet inte har bestått av policydokument. Intervjuerna genomfördes öga mot öga på informanternas arbetsplatser och tog mellan 1- 1,5 timmar. För att dokumentera informanternas svar förde jag anteckningar under intervjuerna. Anledningen till användningen av den *semi- strukturerade intervjumetoden* beror främst på en önskan om *flexibla* intervjuer. Lili Luo och Barbara M. Wildemuth beskriver *semi- strukturerade intervjuer* som en typ av intervjuer som ligger någonstans i mellan *strukturerade* och *ostrukturerade intervjuer*. Det är en intervjuform som har förbestämda frågor men där exempelvis frågeordningen kan ändras, för att bättre passa in i sammanhanget.⁸⁰ Vid några av undersökningens

⁷⁸ Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber. s. 340-341.

⁷⁹ Zhang, Yan & Wildemuth, M. Barbara (2009), "Qualitative Analysis of Content". Ur *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. red. Barbara M. Wildemuth, Westport, Conn: Libraries Unlimited. s.308-313.

⁸⁰ Luo, Lili & Wildemuth, M. Barbara (2009). "Semistructured Interviews". Ur *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. red. Barbara M. Wildemuth, Westport, Conn: Libraries Unlimited. s. 233.

intervjutillfällena ändrades också frågeordningen något, dock kom aldrig någon av frågorna i intervjuguiderna att strykas.

Med hjälp av metoden *kvalitativ innehållsanalys*, analyserade jag därefter det empiriska materialet. Den *kvalitativa innehållsanalysen* handlar till skillnad mot den *kvantitativa innehållsanalysen* inte om att exempelvis systematiskt räkna ord för att komma åt textens budskap. Den *kvalitativa innehållsanalysen* söker snarare efter teman i en text, vilka istället kan ses som uttryck för tankar och idéer. Forskare som använder denna analysmetod intresserar sig för hur dessa teman relaterar till varandra och om några specifika mönster framträder.⁸¹ För att få fram de teman som den *kvalitativa innehållsanalysen* söker efter i en text, har uppsatsen använt sig av *idealtypsanalys*. *Idealtypsanalysen* kopplas ofta samman med Max Weber och syftar till att lyfta fram och karaktärisera det aktuella fenomenets utmärkande egenskaper.⁸² De tre teorier som har använts i studien och som beskriver *den instrumentella kulturpolitiken*⁸³, folkbibliotekets fyra huvudfunktioner som *socialcenter*, *kulturcenter*, *kunskapscenter* och *informationscenter*⁸⁴ samt bibliotekets roller i aspekterna *plats*, *rum* och *relationer*⁸⁵, fungerar som *idealtyper*. Det empiriska materialet har därmed kategoriserats och satts in i de *idealtyper* som studiens teoretiska ramverk beskriver.

Något som bör påpekas är att en svaghet med att använda sig av *idealtypsanalys* är att *idealtyperna*, inte är samma sak som verkligheten utan de är förenklade beskrivningar eller extrembilder av fenomenet i fråga. Anledningen till att studien trots allt har använt sig av *idealtypsanalysen* beror främst på dess styrka i att kunna ge en ordnad och överskådlig bild av den verklighet som träder fram i studien. *Idealtypsanalysen* är också särskilt lämpad för att påvisa skillnader och det är just skillnaderna i synen på folkbibliotekets roll i den regionala/lokala utvecklingen, som studien vill påvisa.⁸⁶

3.2 Urvalsstrategi

De deltagare som valdes ut till studien, valdes ut av strategiska skäl, vilket innebär att urvalsmetoden *målinriktat* el. *målstyrt urval*, har tillämpats. Då studien inte eftersträvar *generaliserbarhet*, utan snarare önskar lyfta fram frågan om folkbibliotekets roll i den regionala/lokala utvecklingen ur flera dimensioner, anser jag att detta var en motiverad urvalsmetod för studien. Användningen av ett *målinriktat urval*, syftade främst till att få en *variation* i urvalet, vilket kanske inte hade varit fallet i ett *slumpmässigt urval*. Bryman menar att målet med ett *målinriktat urval* är just att välja ut fall/ deltagare på ett strategiskt sätt, så att urvalsgruppen är relevant för studiens forskningsfrågor. Bryman menar att även om urvalet inte är slumpmässigt, handlar det heller inte om ett *bekvämlighetsurval*. Fallen/ deltagarna i en studie som har tillämpat den *målinriktade*

⁸¹ Zhang & Wildemuth (2009). s.308-313.

⁸² Esaiasson, Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB. s. 158.

⁸³ Skot- Hansen (2006). s. 26- 27.

⁸⁴ Andersson & Skot- Hansen (1994). s. 17-19.

⁸⁵ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16-17.

⁸⁶ Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud (2007). s. 158- 159.

urvalsmetoden, är istället utvalda för att bäst kunna passa forskningsmålet, vilket även är fallet i den här studien.⁸⁷

För att få tillgång till informanter med *variation* sinsemellan lät jag den första intervjun med *regional tjänsteman 3*, syfta till att ge en överblick över ämnet om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen i Västra Götalandsregionen. *Regional tjänsteman 3* är en av de företrädare för Västra Götalandsregionen som också kom att ingå i studien och som även är väl insatt i utvecklingsfrågor som berör folkbiblioteket. *Regional tjänsteman 3* gav exempel på folkbibliotek inom Västra Götalandsregionen där det finns en medvetenhet bland bibliotekscheferna om frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen. De föreslagna folkbiblioteken skiljer sig dessutom i storlek och verksamhet med varandra. Valet av dessa informanter kan säkerligen ha påverkat studiens resultat och då främst genom att informanterna inte var obekanta med ämnet för uppsatsen. Informanterna hade som en följd av sin medvetenhet, inga större svårigheter med att formulera sina åsikter och besvara intervjufrågorna. Jag hävdar därför att det var en nödvändighet för uppsatsen att informanterna på den lokala nivån var bekanta med ämnet, då motsatsen förmodligen hade inneburit ett betydligt fattigare empiriskt material.

Då studien även har en regional fokus, gav *regional tjänsteman 3* också förslag på potentiella informanter som verkar inom Västra Götalandsregionen. De föreslagna informanterna arbetar som tjänstemän inom regionen och har kunskap om frågor som berör kulturen/ folkbiblioteket kopplat till den regionala/ lokala utvecklingen. Liksom i fallet med de lokala företrädarna, ser jag en fördel med att informanterna även på den regionala nivån var insatta i uppsatsens ämne, då det empiriska materialet förmodligen på så vis blev rikare. Efter att ha tagit *regional tjänsteman 3:s* ord i beaktning och själv undersökt frågan om deltagare till studien gjordes följande urval;

Informanter på den regionala nivån

1. Regional tjänsteman 1
2. Regional tjänsteman 2
3. Regional tjänsteman 3

Informanter på den lokala nivån

1. Bibliotekschef 1, ansvarar för ett stadsbibliotek i en stor stad.
2. Bibliotekschef 2, ansvarar för ett stadsdelsbibliotek i en stor stad.
3. Bibliotekschef 3, ansvarar för ett huvudbibliotek i en större tätort.
4. Bibliotekschef 4, ansvarar för ett stadsdelsbibliotek i en stor stad.

⁸⁷ Bryman (2011). s. 392.

3.3 Material

Det empiriska material som studien har använt sig av är främst data som har genererats av intervjuer med de tre företrädarna för Västra Götalandsregionen samt de fyra bibliotekscheferna. Två av de tre regionala tjänstemännen har haft samma intervjuguide, medan en något annorlunda guide användes under intervjun med *regional tjänsteman 3*. Intervjun med *regional tjänsteman 3* syftade till att ge mig en inblick i uppsatsens ämne och därför utformades dennes intervjuguide på ett något annorlunda vis, än i fallet med *regional tjänsteman 1* och *2*. Ytterligare empiriskt material där regionens synsätt kommer till uttryck och som har ingått i undersökningen är två stycken policydokument. Det ena dokumentet är den regionala biblioteksplanen för Västra Götalandsregionen; *Regional biblioteksplan 2011- 2014*⁸⁸ och det andra är den nya kulturstrategin för Västra Götalandsregionen; *En mötesplats i världen*.⁸⁹

Under intervjuerna med de fyra bibliotekscheferna har samma intervjuguide använts. Jag har inte använt samma intervjuguide till de regionala tjänstemännen som till bibliotekscheferna då jag i den första frågeställningen önskade få fram Västra Götalandsregionens perspektiv, snarare än ett lokalt sådant. De tre regionala företrädarna fick därför även svara på frågor som syftade till att synliggöra regionens motiv till varför den allmänna kulturen ska arbeta med frågor som berör den regionala/lokala utvecklingen. Bibliotekschefernas intervjuguide var snarare inriktad på att få fram hur man på den lokala nivån uppfattade folkbibliotekets roll i den regionala/lokala utvecklingen, samt hur det arbetas med dessa frågor på de folkbibliotek som cheferna företräder. Utöver intervjuerna har jag även använt mig av anteckningar ifrån ett möte angående den verksamhet vid namn Mötesplatsen, som *bibliotekschef 4* ansvarar för. Anledningen till att uppsatsen har använt sig av detta material, beror på att *bibliotekschef 4* ansvarar för en verksamhet som särskilt arbetar med frågor om regional/ lokal utveckling. Jag anser därför att dessa anteckningar har varit nödvändiga, då de har gett ytterligare information om verksamheten, vilket särskilt har varit relevant för uppsatsens tredje frågeställning.

Något som är viktigt att påtala i källkritiken emot det empiriska materialet är att det består uteslutande av retoriska utsagor. Policydokumenten är exempelvis allmänt formulerade och ger uttryck för enighet inom Västra Götalandsregionen. Dokumenten tar exempelvis inte upp alternativa tolkningar eller åsikter utan är snarare produkter som har blivit till genom kompromisser. I fallet med de regionala tjänstemännen, är samtliga överens om att folkbiblioteket ingår i arbetet med den regionala/lokala utvecklingen och att regionen uppmuntrar till detta. Uppsatsen undersöker dock inte hur tjänstemännens utsagor stämmer överens med den praktiska verkligheten, genom att exempelvis granska hur mycket pengar som avsätts inom regionen för dessa frågor.

Även i fallet med bibliotekscheferna, består det empiriska materialet av informanternas egna uppgifter kring sina verksamheter och inte av vad som har framkommit genom en

⁸⁸ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011). Regional biblioteksplan för Västra Götalandsregionen. Göteborg: *Kultur i Väst*. Dokumentet finns som pdf på: http://www.kulturivast.se/sites/default/files/regionalbiblioteksplanwebb_0.pdf [2012-03-25]

⁸⁹ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012-* (2011).

oberoende granskning av den praktiska verksamheten. Med ett empiriskt material som det här, är det alltså en retorisk nivå som uppsatsen undersöker och inte en praktisk sådan.

3.4 Presentation av urvalsgrupper

I syfte att bevara informanternas anonymitet, görs ingen ingående presentation av tjänstmännen på den regionala nivån. Till skillnad från antalet bibliotekschefer inom Västra Götalandsregionen, är de regionala tjänstemännen betydligt färre och kan därför lättare identifieras. Samtliga informanter på den regionala nivån är dock insatta i frågan om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen.

Informanter på den regionala nivån

1. Regional tjänsteman 1
2. Regional tjänsteman 2
3. Regional tjänsteman 3

Informanter på den lokala nivån

Bibliotekschef 1 ansvarar för ett stadsbibliotek i en stor stad. Stadsbiblioteket ligger i en av Sveriges större städer och är stadens mest besökta kulturinstitution.

Bibliotekschef 2 ansvarar för ett stadsdelsbibliotek 1 i en stor stad. Stadsdelsbiblioteket ligger integrerat i ett kulturhus, där alla enheter samverkar. Stadsdelsbiblioteket ansvarar även för stadens specialmedia.

Bibliotekschef 3 ansvarar för ett huvudbibliotek i en större tätort. Huvudbiblioteket ligger i ett kulturhus, vilket även fungerar som gymnasiebibliotek.

Bibliotekschef 4 ansvarar för ett stadsdelsbibliotek i en stor stad. I det här fallet är informanten inte en regelrätt bibliotekschef, utan är projektledare för den verksamhet vid namn Mötesplatsen som folkbiblioteket tillhör. Verksamheten fungerar som en mötesplats och ligger i ett av stadens ”problemområden” med hög arbetslöshet och hög andel av invånare med annan etnisk bakgrund än svensk. Verksamheten syftar till att fungera som en neutral mötesplats och kan delvis liknas vid ett integrationsprojekt. Förutom biblioteksverksamheten består Mötesplatsen av ett café, konferensrum, stadsdelsvärdar och en studiehörna med datorer. Stadsdelen är mitt uppe i en s.k. cultural planning process och tanken är att biblioteket på Mötesplatsen ska komma att fungera som ett center för processen.

4.0 Analys och resultat

Uppsatsens tre frågeställningar kommer att behandlas och presenteras i var sitt kapitel för att slutligen sammanfogas i uppsatsens avslutande kapitel.

4.1. Frågeställning 1: *Vilka bakomliggande motiv går att identifiera i argumentationen för att kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?*

4.1.1 *En mötesplats i världen*

*En mötesplats i världen*⁹⁰ är Västra Götalandsregionens kulturstrategi och är underordnad Västra Götalandsregionens överordnade vision vid namn *Det goda livet*⁹¹. I *Det goda livet* uttrycks det på följande vis att kulturen medverkar till regional utveckling;

Kulturen är en tillgång för tillväxt och utveckling såväl i Västra Götaland som nationellt och internationellt.⁹²

Då *Det goda livet* är ett dokument som samtliga förvaltningar har att förhålla sig till och därför uttrycker sig kortfattat om textens olika teman, har jag valt att istället använda *En mötesplats i världen* som empiriskt material. *En mötesplats i världen*, betraktas således som det dokument där regionens argument för att kulturen ska arbeta med regional/ lokal utveckling återfinns. Då det i inget av dokumenten specifikt framgår på vilket vis kulturen/ folkbiblioteket arbetar med frågor om regional/ lokal utveckling, utan det bara förutsätts att så redan är fallet, är det teoretiska ramverket av extra vikt. Med hjälp av Dorte Skot- Hansens modell för *instrumentell kulturpolitik*; där kulturpolitiken delas in i rationaliteterna; *upplysning, social förändring, ekonomisk tillväxt och underhållning*⁹³, har *En mötesplats i världen* analyserats för att se om dessa motiv återfinns i dokumentet.

En mötesplats i världen inleds med en förklaring om att samhällsutvecklingen nu kräver nya politiska och administrativa strukturer. Bildandet av Västra Götalandsregionen år 1998 ses i dokumentet som en konsekvens av globaliseringen och omställningen från ett industrisamhälle till informationsamhälle. Det är även på grund av detta samhällsliga skifte som kulturen har fått en utvidgad samhällslig roll och då bl.a. genom att kreativa näringar har fått en ny samhällsekonomisk betydelse. Vidare står det följande ord om det ekonomiska världsläget;

⁹⁰ *En mötesplats i världen* (2011).

⁹¹ *Det goda livet* (2005). Överordnad politisk vision för Västra Götalandsregionen. Dokumentet finns som pdf på: <http://media1.vgregion.se/Informationsavdelningen/infomaterial/visionwebbversion.pdf> [2012-03-20]

⁹² *Det goda livet* (2005).

⁹³ Skot- Hansen (2006). s. 26- 27.

Den intensifierade globaliseringen innebär konkurrens på en världsmarknad som är nådlös mot förlorarna. Ingenting tyder på att den del av världen som vant sig vid att vara rikast kan förvänta sig att fortsätta vara det.⁹⁴

Det faktum att Västra Götalands kulturstrategi inleds med att göra en koppling mellan nya kreativa näringar och världsekonomin, visar på att rationaliteten *ekonomisk tillväxt*, tillskrivs en stor roll i regionens syn på hur kulturen kan bidra till den regionala/lokala utvecklingen. Dokumentet hänvisar även till forskning som påstås visa på ett positivt samband mellan kultur och innovation i samhället. Tankarna kring att kulturen kan stimulera den ekonomiska tillväxten genom att föra in element som kreativitet, vilket i sin tur beräknas leda till innovation går att härleda både till forskare som Florida⁹⁵, liksom till Landry⁹⁶ och Bianchini⁹⁷. Dokumentet säger sig också ha ett *infrastrukturellt perspektiv* på kulturen och där kulturen i likhet med rent vatten och sysselsättning kan ses som ett överlevnadsvillkor för regionen;

I den globala konkurrensens tidevarv är det ett överlevnadsvillkor för ett litet exportberoende land som Sverige – för att inte tala om en utåtriktad region som Västra Götaland – att föra en offensiv kulturpolitik och att arbeta för ett ökat deltagande i kulturlivet.⁹⁸

Bland de motiv med regionens kulturpolitik som dokumentet redogör för ingår även *regional profilering*, vilket också kan ses som en del i rationaliteten *ekonomisk tillväxt*. *Regional profilering*, syftar enligt *En mötesplats i världen*, till att stärka regionens goda rykte som kulturregion och locka till sig företag och turister. Det går därför att fastslå att i *En mötesplats i världen*, anses kulturen både ha en direkt påverkan på regionens *ekonomiska tillväxt* genom kreativa näringar, samtidigt som kulturen anses ha en indirekt påverkan på ekonomin genom att stötta regionen attraktionskraft. Genom att stärka Västra Götalands varumärke som en kulturregion finns det förhoppningar om att locka till sig både nya invånare, företag och turister. Ett motiv som tydligt framgår i Västra Götalandsregionens argumentation för att kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med regional/ lokal utveckling, handlar alltså om *ekonomisk tillväxt*.

En allt mer ökad betoning på den *ekonomiska rationaliteten*, är också något som forskaren Vestheim har identifierat i den nordiska kulturpolitiken. Vestheim menar att den *ekonomiska rationaliteten* är mest framträdande i länder som USA, men har nu även blivit allt mer tydlig de nordiska länderna.⁹⁹ Även i Skot- Hansens teori om de tre rationaliteterna *den humanistiska*, *den sociologiska* och *den instrumentella* i den europeiska kulturpolitiken, återfinns dessa tankar. Skot- Hansens menar att det skedde en utveckling under 1980- talet, vilket kom att innebära att kulturbegreppet breddades och att kommunernas kulturpolitik gav sig in på allt fler områden. Detta är också bakgrunden till den s.k. *instrumentella rationaliteten* vars syfte, Skot- Hansen menar, är att använda kulturpolitiken som ett medel för ekonomisk tillväxt.¹⁰⁰ *En mötesplats i*

⁹⁴ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012- (2011).*

⁹⁵ Florida (2006).

⁹⁶ Landry (2008).

⁹⁷ Bianchini (1999).

⁹⁸ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012- (2011).*

⁹⁹ Vestheim (1995). s. 231-233.

¹⁰⁰ Skot- Hansen (1999). s. 14- 17.

världen är också ett tydligt exempel på att kulturpolitiken inte längre endast finns till för kulturens egen skull, utan även för förväntas att engagera sig i näringar som exempelvis turism och bostadspolitik.

En annan intressant aspekt av rationaliteten *ekonomisk tillväxt* är att Skot- Hansen menar att detta ofta är något som kultursektorn själv vill framhålla och då som ett sätt att legitimera kulturverksamheten på. Skot- Hansen menar att *ekonomisk tillväxt* som rationalitet dök upp under det sena 1980- talet men har förstärkts ytterligare i det nya årtusendet. Skot- Hansen, menar att initiativet att påvisa sambanden mellan satsningar på kulturen och en ekonomisk tillväxt ofta har kommit ifrån kultursektorn själv som ett sätt att motivera till finansiell stöttning i strama tider.¹⁰¹ Det går därför att spekulera om att anledningen till att rationaliteten *ekonomisk tillväxt*, framgår så tydligt i *En mötesplats i världen*, också kan bero på en vilja att stärka kulturpolitikens roll inom Västra Götalandsregionen.

Det andra bakomliggande motivet som framträder i *En mötesplats i världen* är vad Skot- Hansen kallar för rationaliteten *social förändring*. Även det här syftet, anses i dokumentet, vara en konsekvens av globaliseringen och den ökade migrationen i världen. Dokumentet menar att migrationen både kan leda till nya och intressant kulturyttringar, samtidigt som dess baksida kan yttra sig i segregation, demonisering och konfrontation. Kulturpolitiken anses här kunna bidra till att skapa rättvisa förutsättningar för alla oavsett kön, etnisk bakgrund, samhällsklass etc. Skot- Hansen menar att sammanblandningen av kultur- och socialpolitik, sker i olika hög grad i de europeiska länderna och hänger ihop med 1970- talets idéer om att kulturen ska användas för att bekräfta grupperns identiteter och egenvärde.¹⁰²

Skot- Hansens menar att rationaliteten *upplysning*, finns som ett implicit syfte för alla de stora kulturinstitutionerna, då den offentliga kulturpolitiken vilar på 1700- talets idéer om upplysning. Skot- Hansen menar även att rationaliteten *upplysning* handlar om att stärka den demokratiska processen genom att bidra till kunskap om konst, kultur och det nationella kulturarvet. Demokratiseringen av kulturen är den strategi som ska användas för att utjämna skillnaderna på det kulturella planet.¹⁰³ I *En mötesplats i världen*, finns rationaliteten *upplysning* också med i flera passager i dokumentet. Under rubriken *demokratisk öppenhet* görs en koppling mellan konst, kultur, bildning och kunskap, vilket är en koppling till rationaliteten *upplysning*.

Det infrastrukturella perspektivet medför att de professionella konstnärernas ekonomiska villkor betraktas i ljuset av samhällsekonomiska investeringar snarare än bidrag. Det innebär också att konst och kultur ses i sammanhang med bildning och kunskap.¹⁰⁴

I dokumentet är även ett av fem strategiska områden att *vidga deltagandet*, vilket innebär att bl.a. samarbeta mer med instanser som skola och folkbildning. Syftet med

¹⁰¹ Skot- Hansen (2006). s. 30-32.

¹⁰² Skot- Hansen (2006). s. 28.

¹⁰³ Skot- Hansen (2006). s. 27-28.

¹⁰⁴ *En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012-* (2011).

detta är att betrakta kulturengagemanget ur ett livslångt lärande/ skapande perspektiv samt att låta kultursatsningarna vara en del av utbildnings- bildningsområdet för att på så vis stärka demokratin. Det faktum att kulturpolitiken kopplas samman med utbildningssystemet samt den generella bildningen i regionen, gör att rationaliteten *upplysning* återigen synliggörs. Det går även att se ett samband mellan rationaliteten *upplysning* och *konstnärlig kvalitet*, vilket officiellt också är ett av Västra Götalandsregionens motiv med sin kulturpolitik. Under rubriken *konstnärlig kvalitet*, framförs vikten av samtalet kring konst och om vad som är kvalitet, som en ”demokratins livsnerv”.

Den sista rationaliteten som Skot- Hansen identifierar i sin modell är *underhållning*, vilket är en rationalitet som Skot- Hansen menar inte brukar formuleras i den offentliga kulturpolitiken. Skot- Hansen menar dock att rationaliteten kan integreras som ett element i rationaliteter som *upplysning*¹⁰⁵. I *En mötesplats i världen*, är rationaliteten *underhållning* snarast förknippad med rationaliteten *ekonomisk tillväxt*. I dokumentet ses konstbiennaler, musik- och filmfestivaler och bokmässor som sätt att profilera regionen på, och på så vis öka platsens *attraktionskraft* i syfte att locka turister och företag.

4.1.2 Regional biblioteksplan 2011- 2014

Liksom *En mötesplats i världen* är *Regional biblioteksplan 2011- 2014*¹⁰⁶, underordnad regionens överhängande vision *Det goda livet*, där det uttrycks att kulturen är en tillgång för tillväxt och utveckling. I *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, framförs det i inledningen att biblioteken inom regionen bidrager till att skapa ”det goda livet”. Med hjälp av Skot- Hansens modell om den *instrumentella kulturpolitiken*, har dokumentet analyserats i syfte att få fram de bakomliggande motiven kring varför folkbiblioteket bör arbeta med regional/ lokal utveckling.

Det första som framgår i dokumentet är att folkbiblioteket bidrager till regionens vision om ”det goda livet” genom ökad kompetens, kunskapsutveckling samt genom sin medverkan till att föra ut kultur i regionen. Vidare står följande;

Folkbiblioteken som är den mest omfattande biblioteksresursen har stor betydelse som kultur- och läranderesurser för alla regionens invånare.¹⁰⁷

I *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, betonas särskilt kunskaps- och lärandefrågan vilket gör att rationaliteten *upplysning* är ett framträdande motiv för folkbiblioteket i frågan om regional/ lokal utveckling. Vad som även framgår är att dokumentet skiljer på kultur och lärande, vilket även tydliggör att folkbiblioteket inte enbart är att betraktas som en kulturinstitution, utan även har funktionen ”läranderesurs”. Den beskrivning av folkbiblioteket som framträder i dokumentet harmonierar därför även med Dorte Skot- Hansen och Marianne Anderssons klassiska modell över folkbibliotekets fyra huvudfunktioner; *socialcenter*, *kulturcenter*, *kunskapscenter* och *informationscenter*¹⁰⁸, vilket är en teori som används till uppsatsens andra frågeställning.

¹⁰⁵ Skot- Hansen (2006).s. 33- 34.

¹⁰⁶ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011).

¹⁰⁷ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011).

¹⁰⁸ Andersson & Skot- Hansen (1994). s. 17-19. 30

Därefter presenteras bibliotekets särskilda utvecklingsområden; ”Bibliotekens roll i samhället”, ”Barn och unga”, ”Biblioteket som kulturarena”, ”Den digitala utvecklingen”, ”Livslångt lärande” och ”ABM- samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer”. I passagen om ”Bibliotekens roll i samhället. En demokratisk mötesplats” tydliggörs regionens syn på bibliotekets roll i samhället, vilket är att vara en ”demokratisk mötesplats”, något som anses vara särskilt kopplat till den generella samhällsutvecklingen;

Biblioteken är demokratiska mötesplatser öppna för alla, detta gör dem väl skickade att ta en betydligt mer aktiv roll i samhällsutvecklingen.¹⁰⁹

De rader som följer ovanstående citat tydliggör varför biblioteken är väl lämpade till att ta en betydligt mer aktiv roll i samhällsutvecklingen; ”*Biblioteket inspirerar till läsning genom sitt förmedlingsarbete, men också genom att bereda möjlighet till eget skapande och delaktighet.*”¹¹⁰ I dessa rader anser jag att både rationaliteten *upplysning* samt *social förändring*, framträder genom att folkbiblioteket sprider kunskap men även genom att folkbiblioteket uppmuntrar till eget skapande och delaktighet. Uppmuntran till *eget skapande* och *delaktighet*, kan vara ett sätt att stärka svaga grupper och individer till att delta i samhället och därmed bidra till den demokratiska processen. Folkbiblioteket som en demokratisk mötesplats, är också en aspekt som framförs i avsnittet och jag anser därför att tankarna kring folkbiblioteket som mötesplats är ett utslag för rationaliteten *social förändring*. Folkbiblioteket som mötesplats, menar jag, korresponderar med sociala möten mellan människor och är på så vis ett medel för att motverka exkludering i samhället, vilket hör samman med rationaliteten *social förändring*.

I det prioriterade området ”*Barn och unga*” betonas särskilt lärandefrågan och biblioteket anses fungera som en ingång till lärandet. Genom att barnverksamheten är prioriterad i bibliotekslagen, finns biblioteksverksamhet för yngre barn i alla kommuner. Biblioteket anses i dokumentet, främja läsutvecklingen samt ge alla barn tillgång till nya medier och ny informationsteknik. Återigen är det rationaliteten *upplysning* men även rationaliteten *social förändring*, som betonas då biblioteket ska motverka den sociala exkluderingen genom att främja *alla* barns läsutveckling och ge dem tillgång till ny teknik. Det bör dock poängteras att den här passagen, delvis riktar sig till skolbiblioteken och det är även skolbiblioteken som uttryckligen sägs skapa ”en jämlik tillgång till information och kunskap”.

Under rubriken ”Biblioteket som kulturarena. En stor mångfald” ses kulturen som en bidragande faktor till ett öppet och demokratiskt samhälle som ska präglas av mångfald i uttryck och synsätt. Skot- Hansen menar att främjandet av kulturell mångfald är liksom kampen mot social exkludering något som kan ses som ett uttryck för empowerment och är därmed sammanlänkat med rationaliteten *social förändring*.¹¹¹ Rationaliteten *social förändring* ges det återigen uttryck för i nästkommande passage; ”Den digitala utvecklingen. Nya möjligheter”, där tillgängliggörandet av teknik för alla, ses som en viktig demokratiaspekt vilket biblioteket understödjer.

¹⁰⁹ Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version (2011).

¹¹⁰ Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version (2011).

¹¹¹ Skot- Hansen (2006). s. 28- 29.

4.1.3 Regionala tjänstemän

Tjänstemännen inom Västra Götalandsregionen fick svara på frågor som både berörde frågan om kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen men också mer specifikt om folkbibliotekets roll. På fråga 10 i intervjumanualen; *Det talas mycket om kulturen kopplat till den regionala/ lokala utvecklingen. På vilket sätt tänker man sig att kulturen kan bidra till regional/ lokal utveckling?*”, svarade regional tjänsteman 1 följande; *”En intressant grej är Handelshögskolan och hur man där har kommit fram till att kulturen kan generera rena pengar. En offentligt satsad krona på kulturen ger 20 kronor tillbaka.*

I tjänstemannens svar är rationaliteten *ekonomisk tillväxt* uppenbar men samtidigt finns det en hake med svaret. Tjänstemannens utveckling av frågan för tankarna till det resonemang som Skot- Hansen har kring att initiativet om att försöka finna synergieffekter mellan kulturen och ekonomisk tillväxt, ofta kommer ifrån kultursektorn själv som ett sätt att legitimera kulturen.¹¹² *Regional tjänsteman 1* påpekar nämligen därefter att ekonomisk tillväxt inte är vad denne eller ”vi” är ute efter; *”Det skapar tillväxt å ena sidan, pengarna är hårdvaluta och då lyssnar kommunledningen. Men det som vi är ute efter är ’det goda livet’, att människor ska må bra av kultur. Vi talar om pengar för att vi vet att då lyssnar politikerna men det vi är ute efter är att människor ska må bra. Kulturen ger effekter i hela kroppen; det vill vi uppnå men vi beväpnar oss med siffrorna.”*

Svaret som *regional tjänsteman 1* gav på frågan visar dels på att rationaliteten *ekonomisk tillväxt* är ett bakomliggande motiv för att kulturen ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen. För tjänstemannen fungerar dock argumentet om ekonomisk tillväxt snarare som ett slags slagträ för att få politikerna till att inse vikten av kulturen. *Regional tjänsteman 1: s* egen argumentation för att kulturen ska arbeta med regional/ lokal utveckling handlar istället om att främja hälsa och välmående inom regionen. Ingen av Skot- Hansens rationaliteter, tar egentligen upp hälsoaspekten som en rationalitet, men för *regional tjänsteman 1*, verkar det i alla fall vara en aspekt som står i opposition till rationaliteten *ekonomisk tillväxt*.

Regional tjänsteman 2 menade också att kulturen spelar en roll för människans hälsa och betonar särskilt att kulturen kan användas som ett redskap för att förstå världen. På fråga nummer 10 i intervjumanualen svarar *regional tjänsteman 2* följande; *”Jag tolkar det som att vi lever i en starkt föränderlig värld och då är kulturens redskap både de kulturaktiviteter som är skapande och analytiska bra redskap för oss människor. Vi måste hitta nya sätt att leva och vara analytiska och tänka ’Vad är det som vi är med om?’.”* I informantens svar menar jag att rationaliteten *upplysning* med vilken Skot- Hansen kopplar samman med värden som *insikt, kunskap, bildning och reflektion*, är den rationalitet som är tydligast.¹¹³ Informantens svar är tydligt kopplat till

¹¹² Skot- Hansen (2006). s. 31.

¹¹³ Skot- Hansen (2006). s. 27.

rationaliteten *upplysning*, eftersom denne såg kulturen som ett sätt att tillägna sig kunskap om både omvärlden och om sig själv och därmed betraktar kulturen som ett medel för insikt.

Den tredje informanten som är *regional tjänsteman 3*, svarade enbart på frågan om vad regionen anser om folkbibliotekets roll i frågan om regional tillväxt. *Regional tjänsteman 3* menade att folkbiblioteket framförallt bidrar till den regionala/ lokala utvecklingen i egenskap av att vara en kulturarena samt ett lärandecentrum; ”*Ja, jag vet inte riktigt men jag tror ofta att man tänker att biblioteken är ett centrum för kulturverksamheterna. Jag tror att man tänker att biblioteken kan utvecklas ännu mer till en kulturarena. Jag tror också att man ser att biblioteket har en viktig roll i bidragandet till bildning. Det finns en låg kompetens i VG regionen, utbildningsnivån är generellt låg i Västra Götalandsregion.*” Liksom *Regional biblioteksplan 2011- 2014* visar det svar som *regional tjänsteman 3* ger, att folkbiblioteket består av flera funktioner och där funktionen som *kulturcenter*, endast är en av dessa. För *regional tjänsteman 3* är kopplingen mellan folkbiblioteket och frågan om kunskap och bildning starkt, vilket gör att rationaliteten *upplysning* är framträdande i argumentationen.

Regional tjänsteman 3 diskuterade även frågan om barn och unga samt att folkbiblioteket kan bidra till att allt fler blir medskapare i kulturen. Önskan om att göra barn och unga men även andra grupper/ individer mer delaktiga i kulturen skulle kunna ses som ett uttryck för rationaliteten *social förändring*, där syftet är att stärka utsatta grupper. Liksom i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* talar informanten om folkbiblioteket som en mötesplats, vilket också kan ses som ett uttryck för rationaliteten *social förändring*.

På frågan; ”*Hur kommer folkbiblioteket in i tanken om att kulturen ska bidra till regional/ lokal utveckling?*”, menade *regional tjänsteman 1* att folkbiblioteket kan fungera som ett offentligt rum eller ett vardagsrum för invånarna på en plats. *Regional tjänsteman 1* menade även att detta kan vara en plats dit invånarna bjuds in för att diskutera vad som händer på platsen där de bor. Tanken på folkbiblioteket som ett vardagsrum, skulle jag säga, är ett uttryck för rationaliteten *social förändring*, då en offentlig diskussion på en öppen mötesplats, möjliggör att allas röster görs hörda och därmed motverkar exkluderingen i samhället. Informanten tog därefter upp lärandefrågan och anser att samlingarna bör lyftas fram ännu mer; ”*Lärandefrågan är också viktig. Samlingarna bör lyftas fram ännu mer, det finns en otrolig samling av nutidskultur som inte speglas i det offentliga rummet, som kan återfinnas på biblioteket.*” Återigen är det rationaliteten *upplysning* som skiner igenom som ett motiv i argumentationen, samtidigt som rationaliteten *social förändring* återfinns i utsagorna om folkbiblioteket som en mötesplats.

Regional tjänsteman 2 inledde sitt svar med att förklara att folkbiblioteket idag befinner sig i en sorts vilshenhet, vilket är en följd av att verksamheten inte längre handlar om att tillhandahålla böcker. Informanten menade att folkbibliotekets roll i det livslånga lärandet samt folkbiblioteket som mötesplats, är de två utvecklingsmöjligheterna som diskuteras idag och som är kopplade till frågor om regional/ lokal utveckling. Liksom i *regional tjänsteman 1: s* argumentation, återfinns alltså rationaliteterna *social förändring* och *upplysning* i *regional tjänsteman 2:s* svar.

4.1.4 Sammanfattning av frågeställning 1

För att sammanfatta de motiv som framgår av informanterna och policydokumentens argumentation för att kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen går det att säga följande; det är tydligt att rationaliteterna *upplysning* och *social förändring* är de motiv som är mest framträdande, då dessa motiv återkommer i samtliga utsagor. Av utsagorna framgår även att motivet *upplysning* är särskilt knutet till folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. En av anledningarna till att motivet *social förändring* återfinns i utsagorna om folkbiblioteket, beror främst på den starka betoningen av folkbiblioteket som en mötesplats.

Rationaliteten *ekonomisk tillväxt* är ett tydligt motiv i *En mötesplats i världen* och omnämns av en av de regionala tjänstemännen. Vad som dock framgår av utsagorna kring rationaliteten *ekonomisk tillväxt*, är att den snarast är kopplad till den allmänna kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen, och inte till folkbibliotekets roll. Varken *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller de regionala tjänstemännen gör en koppling mellan *ekonomisk tillväxt* och folkbiblioteket. Vad som även är påfallande är att motivet *underhållning* är nedtonat och endast återfinns i *En mötesplats i världen*, där den snarare integreras med rationaliteten *ekonomisk tillväxt*.

Något som visade sig vara problematiskt med tillämpningen av teorin, var att två av informanterna menade att hälsoaspekten var ett viktigt motiv till Västra Götalandsregionens kulturpolitik, något som dessvärre inte är förenligt med Skot-Hansens teori. I teoribeskrivningen delas *den instrumentella kulturpolitiken* in i motiven *upplysning*, *ekonomisk tillväxt*, *underhållning* samt *social förändring* och inget av dessa motiv har, enligt min mening, någon koppling till hälsoaspekten.¹¹⁴

¹¹⁴ Skot- Hansen (2006). s. 26- 27.

Frågeställning 2: Vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner är särskilt sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

4.2.1 Regional biblioteksplan 2011- 2014

I analysen av den tidigare frågeställningen framkom det att rationaliteterna *upplysning* och *social förändring* var de tydligaste bakomliggande motiven i argumentationen för att folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen, i *Regional biblioteksplan 2011- 2014*. I dokumentet framgår det att folkbiblioteket bidrar framförallt till att skapa ”det goda livet” i Västra Götalandsregionen genom att öka kompetensen och kunskapen bland regionens invånare, vilket också är den tes som framfördes i SOM- undersökningen som genomfördes hösten år 1998. Höglund och Persson som utförde undersökningen, vilken syftade till att undersöka bibliotekets roll i den regionala utvecklingen i Västra Götaland, framhöll särskilt bibliotekets roll som förmedlare av kunskap.¹¹⁵

Folkbibliotekets roll som ett center för kunskap och som en institution som verkar inom ramarna för rationaliteten *upplysning* vars mål är att stärka den demokratiska processen genom att bl.a. stötta utbildningssektorn, harmonierar väl med Skot- Hansen och Anderssons syn på folkbiblioteket som ett *kunskapscenter*.¹¹⁶ Folkbibliotekets funktion som ett *kunskapscenter* tangerar även en annan av folkbibliotekets huvudfunktioner, enligt Skot- Hansen och Anderssons indelning, nämligen funktionen *informationscenter*. Henrik Jochumsen och Casper Hvenegaard Rasmussen som i en undersökning, vilken presenteras i verket *Gør biblioteket en forskel?*, använder sig av Skot- Hansen och Anderssons teori om folkbibliotekets fyra huvudfunktioner, menar att de bägge funktionerna är svåra att skilja åt i praktiken. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen menar dock att i teorin är skillnaden att kunskap tillägnas, medan information är något som inhämtas exempelvis genom upplysningar ifrån databaser och broschyrer på folkbiblioteket.¹¹⁷ I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* används främst begrepp som *kunskap*, *det livslånga lärandet* och *kompetensutveckling*. Funktionen *informationscenter*, där folkbiblioteket fungerar som något av en neutral upplysningscentral, är därför inte särskilt tydlig i dokumentet.

En annan av de rationaliteter som framträder i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* är *social förändring*. I Skot- Hansen och Anderssons teori om folkbibliotekets fyra huvudfunktioner, finns det också en funktion som berör det *sociala*, nämligen funktionen *socialcenter*. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen menar att folkbiblioteket i denna roll verkar inom ramarna för vardagens sociala liv genom exempelvis rådgivning och uppsökande arbete gentemot utsatta grupper etc.¹¹⁸ Det går med andra ord att koppla samman rationaliteten *social förändring* med folkbibliotekets roll som *socialcenter*, då det i båda fall delvis handlar om att motverka utanförskap och

¹¹⁵ Höglund & Persson (1998). s. 251- 266.

¹¹⁶ Andersson & Skot- Hansen (1994). s.19.

¹¹⁷ Jochumsen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper (2000). *Gør biblioteket en forskel?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforenings Forlag, Biblioteksstyrelsen og Center for Kulturpolitiske Studier, Danmarks Biblioteksskole. s. 37- 41.

¹¹⁸ Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen (2000). s. 33- 35.

stärka samhällets svaga grupper. Folkbibliotekets roll som *socialcenter*, är samtidigt inriktad på det vardagliga livet och kan som plats ha olika betydelser för dess besökare. I Jochumsen och Hvenegaard Rasmussens undersökning framgår det att en del av informanterna såg på folkbiblioteket som en oas, vilken stod i kontrast till en stressig vardag. För andra informanter var folkbiblioteket en mötesplats som bidrog både till att bibehålla relationer samt till att skapa nya, och i bägge fall skedde detta inom ramarna för funktionen *socialcenter*.¹¹⁹ I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* framkommer också funktionen *socialcenter* genom framhävandet av biblioteket som en mötesplats, vilket även är något som regionen, enligt dokumentet, önskade att biblioteket kunde bli ännu mer utav;

Enskilda kulturutövare, föreningar, studieförbund och museer är exempel på samverkansparter som biblioteket behöver för att utvidga biblioteket till en kulturarena och mötesplats.¹²⁰

Folkbibliotekets funktion som *socialcenter*, vilket i praktiken kan innebära att vara en mötesplats, är därför också en funktion som enligt *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, är kopplat till frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen. Det bör dock tilläggas att resonemanget kring folkbiblioteket som en mötesplats och vad det kan innebära, inte riktigt utvecklas i dokumentet. I dokumentet går det t.ex. att sammankoppla folkbibliotekets funktion som mötesplats med funktionen *kulturcenter*, vilket ovanstående citat också visar på. Det råder därför en viss tveksamhet kring vad dokumentet menar med folkbiblioteket som mötesplats.

Rollen som *kulturcenter* är den fjärde och sista funktionen som Skot- Hansen och Anderssons modell tar upp. I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* är ”Biblioteket som kulturarena”, ett prioriterat utvecklingsområde och som det tidigare har framgått, är något som regionen önskar att biblioteket utvidgas ännu mer till;

Biblioteken kan erbjuda evenemang där människor möter det efterfrågade men också det oväntade. Biblioteken kan också erbjuda aktiviteter där människor deltar som egna kulturskapare. För att nå dit krävs resurser och kanske omprioriteringar i verksamheten. Det krävs också ökad samverkan med andra aktörer.¹²¹

Utvidgandet av folkbiblioteket som en kulturarena är, enligt dokumentet, av sådan vikt att folkbiblioteken uppmuntras till att göra omprioriteringar i verksamheten för att uppnå detta, vilket innebär att funktionen *kulturcenter* också är knutet till den regionala/ lokala utvecklingen.

¹¹⁹ Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen (2000). s. 129- 130.

¹²⁰ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011).

¹²¹ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011).

4.2.2 Regionala tjänstemän

Samtliga av de tre regionala tjänstemännen talade om folkbibliotekets funktion som mötesplats i fråga om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen, vilket gör att funktionen *socialcenter*, tydligt framträder. Alla tre informanter betonade också bildnings- och lärandefrågan, vilket är ett utslag för rationaliteten *upplysning* och som i första hand går att koppla samman med folkbibliotekets roll som *kunskapscenter*.

Regional tjänsteman 3 betonade även folkbibliotekets roll som *kulturcenter* i fråga om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala tillväxten; ”Främst är det biblioteket som kulturarena och biblioteket som lärandecentrum som är vad som bidrager till den regionala och lokala utvecklingen.” *Regional tjänsteman 2* ansåg att det bör arbetas med vuxnas kulturintresse, i syfte att skapa duktiga förebilder för barn och ungdomar, vilket är ett uttalande som kan kopplas samman med folkbibliotekets roll som *kulturcenter*.

4.2.3 Bibliotekschefer

Bibliotekschef 1 påpekade att det finns olika roller i en biblioteksverksamhet och att det kan finnas något i samtliga roller som kan bidra till samhällsutveckling. Ett exempel på en sådan roll är vad *bibliotekschef 1* kallade för ”det mer instrumentella” d.v.s. bidragandet till en välutbildad befolkning;

Det finns olika roller i en biblioteksverksamhet och stadsbiblioteket har något i alla roller som kan bidra till utveckling både på individnivå och på samhällsnivå. Det mer instrumentella är att biblioteket bidrager till kunskap och ser till att befolkningen är välutbildad. För att göra arbetet lite roligare brukar vi säga att vi är med och bidrager till att det ska komma ännu en Nobelpristagare från (staden vid namn), det är en sak.

För *bibliotekschef 1* bidrager dennes stadsbibliotek till den regionala/ lokala utvecklingen delvis genom ”se till” att befolkningen är välutbildad. I *bibliotekschef 1: s* svar framgår det alltså att folkbiblioteket som *kunskapscenter*, vilket delvis går ut på att stötta utbildningssystemet är en viktig funktion i den regionala/ lokala utvecklingen. Efter att *bibliotekschef 1* i intervjun har framfört bidragandet till kunskap som en viktig del i arbetet med regionala/ lokala utvecklingsfrågor, menar denne även att funktionen som kulturarena, vilket i Skot-Hansen och Anderssons modell kallas för *kulturcenter*, också är viktig. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen menar att folkbibliotekets roll som *kulturcenter* handlar om att biblioteket tillhandahåller en ram bestående av kulturella och konstnärliga uttryck. I funktionen ingår tillhandahållandet av arrangemang, utställningar, workshops, repetitionslokaler och möteslokaler.¹²² *Bibliotekschef 1* ger exempel på arrangemang som skrivarestäder samt workshops och vill samtidigt betona deltagandet som en viktig aspekt i kulturprogrammen.

Bibliotekschef 2 menade att denne i sin verksamhet, försöker att tänka på folkhälsan och folkbildning i frågan om kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen. *Bibliotekschef 2* menade även att dessa två aspekter är lätta att applicera i en kommunal verksamhet som arbetar med kultur. *Bibliotekschef 2* gjorde därefter en koppling mellan folkhälsan och kulturen genom att hävda att kulturen är en friskfaktor i samhället.

¹²² Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen (2000). s. 35.

Genom att *bibliotekschef 2* definierar sin verksamhet som en ”kommunal verksamhet som arbetar med kultur”, framträder folkbibliotekets funktion som *kulturcenter* tydligt och genom omnämmandet av ”folkbildning” framträder även funktionen *kunskapscenter*. Det bör dock påpekas att *bibliotekschef 2* ansvarar för ett folkbibliotek som är integrerat med ett kulturhus, vilket gör att kopplingen till funktionen *kulturcenter* kanske blir särskilt påfallande för *bibliotekschef 2*.

Bibliotekschef 2 lyfte därefter fram folkbiblioteket som mötesplats och utvecklade även detta senare i intervjun; ”Jag tycker att biblioteket är jätteviktigt, det är en mötesplats. Du kan komma hit själv och ta del av det utbud som du vill, det finns en väldig styrka i det här.” Genom att tala om folkbiblioteket som en mötesplats, går det även att skönja folkbibliotekets funktion som *socialcenter* i de roller som *bibliotekschef 2*, anser är särskilt sammankopplade i frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen.

På frågan om vilken roll *bibliotekschef 3* anser att folkbiblioteken har i frågan om regional/ lokal utveckling svarade denne följande; ”Lärandet, är viktigt. Det är en mötesplats och man är en del av människors kultur. Kulturarenan är tydlig, vi är både arrangörer och en plats för andra att arrangera. Mötesplatsen innefattar allt och man talar exempelvis mycket om bibliotekets roll i en demokrati, det bygger på det öppna fria och det tillgängliga.” I *bibliotekschef 3*: s svar går det att finna dels folkbibliotekets funktion som *kunskapscenter*. I utläggningen om folkbiblioteket som en mötesplats finns även kopplingen till folkbiblioteket som ett *socialcenter*. Genom att tala om folkbiblioteket som en kulturarena, återfinns också funktionen *kulturcenter* i vad *bibliotekschef 3* anser vara folkbibliotekets roll i frågan om regional/ lokal utveckling.

Bibliotekschef 4 som i själva verket är projektledare för en verksamhet som kan betecknas som en mötesplats och som delvis även är att betrakta som ett integrationsprojekt, menade att ett folkbibliotek på en mindre ort kan ha en mycket central roll genom att vara en kunskapsförmedlare och just en mötesplats. Det folkbibliotek som *bibliotekschef 4* ansvarar för, menade denne, har en stor roll för den lokala utvecklingen i stadsdelen, vilket även har framkommit då stadsdelens invånare har fått peka ut viktiga platser i stadsdelen.

Framförallt betonade *bibliotekschef 4* det egna folkbibliotekets roll som en mötesplats; ”Mötesplatsens uppgift är ju att vara just en mötesplats och som sådan en vital faktor för ökad integration. Genom att biblioteket och bibliotekarien arbetar i tät dialog med besökarna och är totalintegrerad i verksamheten som helhet, bidrar biblioteket till den lokala utvecklingen inom ramen för Mötesplatsens verksamhet.” *Bibliotekschef 4* kopplar alltså särskilt samman folkbibliotekets funktioner som *kunskapscenter* och *socialcenter* med den regionala/ lokala utvecklingen. Kopplingen till folkbiblioteket som *socialcenter* är förmodligen extra stark för *bibliotekschef 4* då denne ansvarar för en verksamhet som fungerar som en mötesplats och som folkbiblioteket är en del av.

4.2.4 Sammanfattning av frågeställning 2

För att sammanfatta uppsatsens andra frågeställning som handlar om vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner som är särskilt sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen, går det att säga följande; Både bland *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och bland samtliga informanternas utsagor går det att identifiera folkbibliotekets roll som *kunskapscenter*. Framhävandet av rollen *kunskapscenter* korresponderar med analysen av uppsatsens första frågeställning, där rationaliteten *upplysning* var genomgående i samtliga utsagor. I framhävandet av folkbiblioteket som en mötesplats, är även funktionen *socialcenter* tydlig och något som betonas både i *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, av samtliga regionala tjänstemän samt av tre bibliotekschefer. I fråga om folkbibliotekets roll som *kulturcenter*, är detta en funktion som tydligt framhålls av *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, av två av de regionala tjänstemännen samt av tre av bibliotekscheferna. Folkbibliotekets roll som en plats för inhämtandet av neutral information d.v.s. rollen som *informationscenter*, är däremot inte särskilt tydlig bland utsagorna.

4.3 Frågeställning 3: *Hur kan folkbiblioteket arbeta för att ytterligare stärka sin roll i frågor som berör den regionala/lokala utvecklingen?*

I analysen av uppsatsens två tidigare frågeställningar har målet varit att undersöka vad folkbibliotekets roll i den regionala/lokala utvecklingen är i dagsläget och vilka av dess traditionella funktioner som är särskilt knutna till dessa frågor. Uppsatsens sista frågeställning intresserar sig istället för framtiden och för de utvecklingsfrågor som folkbiblioteket står inför. I Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens teori delas folkbibliotekets roll i utvecklingen av en plats in i tre aspekter; *plats*, *rum* och *relationer*.¹²³ Detta är en teori som på sätt och vis har lösgjort sig ifrån Skot- Hansen och Anderssons klassiska teori som delar in folkbibliotekets verksamhet i *socialcenter*, *kulturcenter*, *kunskapscenter* och *informationscenter*.¹²⁴ Den nya teorin har istället tagit intryck av senare års forskning där kulturen ses som en bidragande faktor för den allmänna samhällsutvecklingen och har även placerat in folkbiblioteket i detta sammanhang. I uppsatsens sista frågeställning undersöks det därför med hjälp av Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens teori, om det går att identifiera de idéer som influerar dagens kulturpolitik, bland *Regional biblioteksplan 2011- 2014* samt bland informanternas utsagor.

4.3.1 Folkbiblioteket som *plats*

Den första aspekt som Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen tar upp i sin teori om folkbibliotekets roll i stadsutveckling går under rubriken *plats* och innefattar rollerna *ikon*, *placemaker* och *katalysator*.¹²⁵ Folkbiblioteket som *plats* intresserar sig för hur folkbiblioteket kan stärka en plats konkurrenskraft och lokala identitet genom byggnadens arkitektur, placering i området samt genom dess arbete för att lyfta en plats ekonomiskt och socialt.¹²⁶

Folkbiblioteket som *ikon* tar hänsyn till en folkbiblioteksbyggnads arkitektur och hur denna kan attrahera människor till platsens. Författarna menar att det under de senaste åren har funnits en tendens till att skapa ikoniska byggnader som ett led i städernas kamp om image och synlighet. Ikoniska byggnader runt om i världen som exempelvis Frank Gehrys Guggenheim- museum och Peter Cooks spektakulära konsthuis i Grass, har bidragit till att städer har fått ett ekonomiskt uppsving.¹²⁷ Tankarna kring att öka en plats attraktionskraft genom att bygga kulturella platser går att härleda till bl.a. forskare som Florida som i verket "*Den kreativa klassens framväxt*", menar att detta kan vara ett sätt att bygga en attraktiv infrastruktur som lockar människor till en plats.¹²⁸

För att byggnader ska få kallas för *ikoner*, menar Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, att de ska uppfylla följande kriterier; vara olika och unika, vara

¹²³ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 15-17.

¹²⁴ Andersson & Skot- Hansen (1994). s. 17-19.

¹²⁵ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16-17.

¹²⁶ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 12-13.

¹²⁷ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 60.

¹²⁸ Florida, Richard (2006).

berömda, ha en symbolisk och/ eller ha en estetisk kvalité samt vara ett led i byggandet av en stads image (*led i bybranding*).¹²⁹ Att inte enbart definiera folkbiblioteket utefter dess verksamhet utan att även inkludera dess byggnad som viktig för utvecklingen av en plats, menar alltså Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, är ett sätt för folkbiblioteket att arbeta med regional/ lokal utveckling. Samtidigt finns det relativt högt uppsatta kriterier för att en byggnad ska få kallas för en *ikon*, vilka bl.a. berör dess unicitet, berömdhet och estetik.

Att fysiskt förvandla ett folkbiblioteks yttre till en byggnad som i kraft av sin arkitektur kan attrahera människor till platsen, skulle innebära en stor ekonomisk satsning. En sådan satsning ryms gissningsvis inte inom ramarna för en västsvensk kommun eller stads ordinarie kulturbudget. Det är kanske därför föga överraskande att *Regional biblioteksplan 2011- 2014* inte bär ett spår av synsättet av folkbiblioteket som en potentiell *ikon* utan istället målar upp riktlinjer för dess verksamhet. Under intervjuerna med de tre regionala tjänstemännen betonade heller ingen av dem betydelsen av folkbibliotekets arkitektur för den regionala/ lokala utvecklingen.

De fyra bibliotekscheferna ansvarar för fyra arkitektoniskt mycket olika byggnader, vilka enligt Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens kriterium, i dagsläget inte kan betraktas som *ikoner*. Ingen av bibliotekscheferna talade heller om sitt folkbibliotek i egenskap av att vara en *ikon*, vilken genom sin arkitektur skulle bidra till den regionala/ lokala utvecklingen. Troligtvis ligger inte heller frågan om de lokala folkbibliotekens status som *ikoner* på bibliotekschefernas bord, utan snarare på en högre beslutsnivå. Detta är kanske också förklaringen till att ingen av bibliotekscheferna talar om sina folkbibliotek som potentiella *ikoner*, då det i dagsläget varken finns planer på eller utrymme i budgetarna för ombyggnationer.

Den andra funktionen i aspekten *plats* är folkbiblioteket som *placemaker*. Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menar att kulturinstitutioner nu i allt högre grad ska medverka till att stärka konkurrenskraften och vitalisera specifika delar av en stad. Ett exempel på ett sådant tilltag är att förlägga ett folkbibliotek i ett tidigare industriområde i syfte att göra platsen mer levande och attraktiv. Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menar att folkbiblioteket kan fungera som ”kulturella ankare” i vad de kallar för ”mixed use kvarter”, där det ska vara attraktivt att bo, arbeta eller besöka.¹³⁰

Liksom i fallet med folkbiblioteket som *ikon* är folkbiblioteket som *placemaker*, beroende av politiska beslut. Det måste finnas en vilja att satsa dels på att återuppväcka en plats eller att få igång platsutvecklingen av ett nytt område samt att innefatta folkbiblioteket i denna strategi. I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* återfinns inga utsagor kring att använda sig av folkbiblioteket som ett sätt att få igång utvecklingen av en specifik plats som exempelvis ett bortglömt område. Bland de fyra bibliotekscheferna är det *bibliotekschef 4:as* svar som kan kopplas samman med en medvetenhet kring frågor som berör områdets fysiska miljö. På frågan om hur kulturen

¹²⁹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 60-62.

¹³⁰ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 66-67.

kan bidra till regional/ lokal utveckling, gav *bibliotekschef 4* ett exempel på hur en svensk stad har tagit tillvara på före detta fabrikslokaler och på så vis gett allmänheten tillträde till området; ”Jag var i Norrköping häromveckan, de har öppnat upp ett stort fabriksområde, där finns konsertlokaler, kongresshallar, högskolefilial, stadsmuseum och man har utnyttjat dessa byggnader och de speglar en väldigt medveten prestige, det är väldigt häftigt.”

Bibliotekschef 4 berättade senare i intervjun att denne även sitter med i en projektgrupp som planerar en nybyggnation i anslutning till stadsdelen som denne verkar inom. *Bibliotekschef 4* berättade även att stadsutveckling är ett av fyra prioriterade områden i dennes stads kommande förslag till kulturprogram. Vidare sade *bibliotekschef 4* att stadsutveckling traditionellt sköts av de tekniska förvaltningarna men att man genom att föra in kulturen tidigare i processen, kan bidra till förnyelse inom stadsutvecklingsarbetet. Även om *bibliotekschef 4* inte diskuterade folkbiblioteket specifikt, visar denne på en stor medvetenhet och engagemang kring stadsdelens totala miljö.

En tänkbar anledning till att *bibliotekschef 4* är den ende som tar upp frågan om folkbibliotekets omgivande miljö, kan vara att denne arbetar med metoden cultural planning. Christina Hjorth och Kerstin Lundberg som i verket ”Att fånga platsens själ. Handbok om cultural planning”, beskriver metoden cultural planning, hävdar att platsers bebyggelse och estetiska utformning bidrar till att stärka den lokala identiteten; ”En stark identitet gör en plats intressant och attraktiv- såväl för invånarna som för besökare och turister.”¹³¹ Vad *bibliotekschef 4* vill åstadkomma kan vara att stärka den lokala identiteten bl.a. med hjälp av bebyggelsen. Om folkbiblioteket kan komma att bli en *placemaker* i exempelvis stadsdelens nya del eller i den gamla, återstår dock att se. Vad som dock är intressant är att genom *bibliotekschef 4*:as engagemang i stadsdelen som helhet, får kultursektorn ett större inflytande i stadsutvecklingsprocessen och även möjlighet till att påverka bebyggelsen av ett nytt bostadsområde, vilket kan komma att gynna folkbiblioteket i längden.

Den tredje funktionen i aspekten *plats* är folkbiblioteket som *katalysator*, vilket handlar om att folkbiblioteket kan vara en sammanhållande kraft som bidrar till att platsen får ett socialt och ekonomiskt lyft samt även stärker dess image och identitet.¹³² Ett exempel på ett folkbibliotek som fungerar som en *katalysator*, menar Skot - Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, är *Idea Stores* i en av Londons östliga stadsdelar. Området karaktäriseras av en stor etnisk blandning, hög arbetslöshet, befolkningstäthet samt en låg utbildningsnivå. Utöver att erbjuda stadsdelens invånare en traditionell biblioteksservice, erbjuder *Idea Stores* även karriärsrådgivning, mötesplatser, caféer, kurser, kultur- och fritidsaktiviteter.¹³³

I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* går det att koppla samman idéerna kring folkbiblioteket som *katalysator* t.ex. med tankarna om folkbiblioteket som ett *kunskapscenter*, vilken höjer kompetensen inom regionen. Förutom funktionen

¹³¹ Lundberg, Kerstin & Hjorth, Christina (2011). *Att fånga platsens själ. Handbok om cultural planning*. Stockholm: SKL Kommentus Media AB. s. 10.

¹³² Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 72-73.

¹³³ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 72-77.

kunskapscenter går det även att koppla samman funktionen *socialcenter*, som också återfinns i dokumentet, med folkbiblioteket som *katalysator*. Genom att se till så samtliga av regionens medborgare har tillgång till kunskap, ny teknik och öppna mötesplatser, skulle det gå att säga att folkbiblioteket verkar för att platsen kan få ett ekonomiskt och socialt lyft. Samtidigt påpekar Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen att folkbiblioteket har av tradition sett sig själva som en drivkraft i sociala och ekonomiska processer. Vad som skiljer den traditionella rollen mot att vara en *katalysator* är att folkbiblioteket nu ska ingå i platsens överordnade kulturbaserade strategier för ett socialt och ekonomiskt lyft.¹³⁴ Om kriteriet för att folkbiblioteket ska kunna ses som en *katalysator* är att aktivt arbeta med en överordnad strategi för ett ekonomiskt och socialt lyft, är *Regional biblioteksplan 2011 – 2014* för vag i formuleringarna, för att det ska gå att säga att folkbiblioteket som *katalysator* återfinns i dokumentet.

I intervjuerna med de tre regionala tjänstemännen återfinns inte heller några utsagor kring att folkbiblioteket bör arbeta mer strategiskt för att lyfta regionen ekonomiskt och socialt. Däremot framför även de argument som går att koppla samman med funktionerna *socialcenter* och *kunskapscenter* genom att tala om folkbiblioteket som en mötesplats och som en tillgång för att öka kompetensen inom regionen. I det långa loppet kan detta arbete mycket väl bidra till en social utjämning och ett ekonomiskt uppsving för regionen. De regionala tjänstemännen framför dock inga argument för ett mer metodiskt arbete med dessa frågor.

Bland de fyra bibliotekscheferna är det *bibliotekschef 2* och *4:as* utsagor som kan kopplas till funktionen *katalysator*. På frågan; ”*Vilka delar i folkbiblioteksverksamheten anser du bör förstärkas i arbetet med regional/ lokal utveckling?*”, svarade *bibliotekschef 2* att denne har funderingar kring att använda folkbiblioteket för socialt utsatta grupper;

Ja, du det är en sak som jag själv har tänkt på. Det finns en grupp som inte går på fritids och som använder oss som en plats att hänga på. Vi gör ingenting för dem och det där är en utvecklingsfråga om vi ska ta tag i det eller inte. Sedan finns en annan grupp som består av människor som inte har arbete och som är här varje dag. En del människor kommer hit som en konsekvens av det ekonomiska läget i världen. Det finns även människor som mår väldigt dåligt och som kommer till biblioteket, de lever ofta utanför samhället. Frågan är om vi ska göra något särskilt för dem. Västra Götalandsregionen lyfte under en dag fram folkhälsoperspektivet där de ville arbeta mot bibliotek. Det är viktiga frågor och vi står inför dessa då många människor står utanför samhället, man kan jobba med den frågan ur olika perspektiv.

Bibliotekschef 2: s resonemang ligger mycket nära Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, kriterier för folkbiblioteket som *katalysator*, då denne vill använda folkbiblioteket för att ge olika grupper ett socialt lyft. Vad som även är intressant är att *bibliotekschef 2* också kopplar dessa idéer till en övergripande ”vision” som finns inom regionen och ser hur dennes bibliotek kan bidra till denna. *Bibliotekschef 2: s* svar visar även på att det finns en skillnad mellan folkbibliotekets traditionella roll i det sociala arbetet som framförallt är att vara en kunskapspridare och att istället arbeta mer aktivt och defensivt med att motverka ekonomisk och social

¹³⁴ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 79.

utsatthet. Hur *bibliotekschef 2* tänker gå vidare och arbeta i praktiken med dessa frågor framgår dock inte. Det är dock intressant att *bibliotekschef 2* anser att detta arbete är vad som bör förstärkas i arbetet med den regionala/ lokala utvecklingen.

Bibliotekschef 4 vars verksamhet definieras som ett integrationsprojekt, betraktade folkbiblioteket bl.a. som ett medel för att motverka motsättningar i ett område med hög arbetslöshet och där det finns motsättningar mellan befolkningsgrupper;

Det är viktigt att det finns en mötesplats som uppfattas som ett neutralt ställe med olika aktiviteter eftersom det är en mångfacetterad befolkning. Arbetslösheten är hög och man behöver ställen där folk kan mötas på ett neutralt plan. Det finns motsättningar mellan olika befolkningsgrupper och dessa kan öka vid svåra tider. Biblioteket eller mötesplatsen är något av ett integrationsprojekt, det ligger i uppdraget.

Bibliotekschef 4:as verksamhet erbjuder bl.a. aktiviteter som medspråk, schack, läxhjälp, simskola för kvinnor, juridisk rådgivning, social rådgivning samt anordnar jobbmässor, familjesor, resor till Ullared och firanden av olika slag. Folkbiblioteket står inte för alla dessa aktiviteter utan det gör den s.k. Mötesplatsen. *Bibliotekschef 4* menade dock att folkbiblioteket är helt integrerat med verksamheten som helhet. Genom att erbjuda Mötesplatsens besökare och därmed folkbibliotekets besökare juridisk hjälp, social hjälp och även hjälp med arbete, bidrager verksamheten aktivt till att lyfta området både ekonomiskt och socialt. *Bibliotekschef 4: as* folkbibliotek går därför utan tvekan att betrakta som en *katalysator* i ett utsatt område.

4.3.2 Folkbiblioteket som *rum*

Den andra aspekt som Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen tar upp i sin teori om folkbibliotekets roll i utvecklingen av en plats går under rubriken *rum* och innefattar folkbiblioteket som *open- minded mötesplats, public domain* och *upplevelser*.¹³⁵ Aspekten *rum* syftar liksom namnet antyder på folkbibliotekets rum, vilket författarna menar är allt viktigare då allt mindre fokus i verksamheten ligger på att tillgängliggöra böcker och material för allmänheten. Istället har fokus flyttats till hur medier och material bäst kan förmedlas genom uppställningar på nya sätt, genom hur det kan skapas rum för aktiviteter och hur resurser över lag kan synliggöras. Konkurrensen från upplevelseindustrin gör även att biblioteksrummets inredning hamnar i fokus då folkbiblioteket konkurrerar om besökarna med trendiga caféer som är inredda med läckra länstolar etc.¹³⁶

Folkbiblioteket som *open- minded mötesplats* skiljer sig emot det *singleminded folkbiblioteket*, där rummen endast tjänar ett syfte och är inredda specifikt för detta syfte. I ett *singleminded folkbibliotek* går det fort och lätt att finna och låna böcker men det är inte en plats för kommunikation och samspel.¹³⁷ Enligt teorin ska folkbiblioteket som *open- minded mötesplats* istället vara ett levande rum som kan användas på flera sätt och vilket upplevs som inkluderande.¹³⁸ I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* finns

¹³⁵ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16-17.

¹³⁶ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 13-14.

¹³⁷ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 117-118.

¹³⁸ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 132-133.

det, som det tidigare har framgått, en önskan om att utvidga folkbibliotekets roll som mötesplats; ”*Enskilda kulturutövare, föreningar, studieförbund och museer är exempel på samverkansparter som biblioteket behöver för att utvidga biblioteket till en kulturarena och mötesplats.*”¹³⁹ I den här passagen i dokumentet kopplas funktionen som mötesplats samman med folkbiblioteket som en kulturarena. I en annan del av dokumentet kallas biblioteket för en ”En demokratisk mötesplats”, vilket gör att det finns en viss otydlighet i vad som menas med begreppet mötesplats. Vad för typ av mötesplats som folkbiblioteket är och vad som önskas uppnås med ett utvidgande av funktionen, framgår därför inte riktigt i *Regional biblioteksplan 2011- 2014*.

De tre regionala tjänstemännen talade alla om folkbiblioteket som en mötesplats och såg även funktionen som en utvecklingsfråga. *Regional tjänsteman 2* förklarar vad denne menar med mötesplats på följande vis; ”*Med mötesplats menar jag att människor möter tankar och kulturyttringar. Det livslånga lärandet handlar om mötet med andra människor och insikter, begreppen täcker alltså över varandra.*” För *regional tjänsteman 2* finns det alltså en koppling mellan folkbiblioteket som mötesplats och dess funktion både som *kunskapscenter* och *kulturcenter*. *Regional tjänsteman 1* talade om att göra folkbiblioteket till ett invånarnas vardagsrum och låta dem medverka kring vad som händer på platsen. *Regional tjänsteman 3* betonade också mötesplatsfunktionen men kopplar snarast ihop funktionen med folkbiblioteket som *kulturcenter*.

Alla utom *bibliotekschef 1* talade om folkbiblioteket som en mötesplats och det lades olika betydelser i begreppet mötesplats bland övriga bibliotekschefer. *Bibliotekschef 3* menade att funktionen mötesplats, innefattar hela verksamheten; ”*Mötesplatsen innefattar allt och man talar exempelvis mycket om bibliotekets roll i en demokrati, det bygger på det öppna fria och det tillgängliga. Det är viktigt att se och vara med andra som man annars inte skulle träffa. När samhället blir mer och mer segregerat är det viktigt att man får syn på varandra.*” *Bibliotekschef 2* menade att funktionen mötesplats innebär att besökarna kan komma och ta del av vilket utbud som de själva vill, vilket denne menar att det finns en stor styrka i. *Bibliotekschef 4:a*, vars verksamhet även kallas för Mötesplatsen, beskriver dess uppgift på följande vis; ”*Mötesplatsens uppgift är ju att vara just en mötesplats och som sådan en vital faktor för ökad integration.*” För *bibliotekschef 3* och *4* var funktionen mötesplats, kopplat till främjandet av integration. För *bibliotekschef 2* var en mötesplats snarare en plats som tillhandahåller olika typer av utbud, vilka besökarna kan välja bland.

Som det tidigare har nämnts är folkbiblioteket som en *open- minded mötesplats* ett levande rum som kan användas på flera sätt, vilket på så vis innebär att samtliga av de regionala tjänstemännens och de tre bibliotekschefernas utsagor är i enlighet med teorin.¹⁴⁰ Det går dock att säga att det finns en viss otydlighet med begreppet mötesplats och därför finns det flera tolkningar av konceptet. Något som teorin också säger om folkbiblioteket som en *open- minded mötesplats*, är att biblioteksrummet ska vara anpassat och multifunktionellt för att besökarna ska kunna stanna kvar länge i byggnaden.¹⁴¹ *Bibliotekschef 3* är den ende som framhåller att dennes bibliotek, tack

¹³⁹ *Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version* (2011).

¹⁴⁰ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 132-133.

¹⁴¹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 132-133.

vare att det ligger i ett kulturhus, har blivit en plats där besökarna just kan stanna kvar länge och sysselsätta sig med flera aktiviteter;

Det blir något annat när biblioteket är i ett kulturhus, vi har en helt annan ström av människor än om vi bara hade varit ett bibliotek. Trösklarna har blivit lägre, du kan t.ex. komma hit för att dricka kaffe, gå på bio och annat. Detta är ett område med otroligt mycket barnfamiljer och vi har därför mycket barnfamiljer här. I och med utbyggnaden till ett kulturhus har gjort det möjligt för besökarna att vara här längre.

Bland övriga informanter eller i *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, diskuteras det inte hur det fysiska rummet eller samlingarna kan bidra till att platsen blir till ett vardagsrum eller en plats där besökarna dröjer sig kvar på.

Den andra funktionen av aspekten *rum* är folkbiblioteket som *public domain*, vilket i grunden handlar om att motverka den sociala och kulturella uppdelningen av en plats. Även om invånarna i de nordiska länderna inte i någon högre grad bor i s.k. ”gated communities” eller talar om ”vita medelklasskvarter”, finns det en tendens till att människor med samma sociala bakgrund, bosätter sig i samma kvarter.¹⁴² Vidare anser författarna att folkbiblioteket har ett utmärkt utgångsläge för att understötta möten mellan människor med olika bakgrund. Genom att förlägga en folkbiblioteksbyggnad på en plats sociala gränsland eller skapa en ”transzon” mellan biblioteket och den kringliggande miljön, möjliggör folkbiblioteket möten mellan olika människor.¹⁴³

Det diskuteras inte i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* att ett folkbiblioteks lokalisering kan bidra till att skapa gränsöverskridande möten. Inte heller talas det om möten över de sociala gränserna. Däremot tas, som det tidigare har framgått, begreppet mötesplats upp men kopplas då samman med koncept som kultur och demokrati, något som förvisso också kan ha ett samband med gränsöverskridande möten, utan att det explicit uttrycks i texten. Även de regionala tjänstemännens utläggningar om folkbiblioteket som mötesplats skulle till viss del kunna ses som uttryck för folkbiblioteket som *public domain*, om än något vagt. Varken *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller de regionala tjänstemännen diskuterar dock hur folkbiblioteket kan medverka till gränsöverskridande möten mellan människor och på så vis bidra till att platsen upplevs som mindre socialt och ekonomiskt uppdelad.

Bibliotekschef 4, vars folkbibliotek ligger beläget i en mångkulturell stadsdel, talade om folkbiblioteket och den s.k. Mötesplatsen som en viktig neutral plats för en mångfacetterad befolkning. *Bibliotekschef 4* menade även att dennes folkbibliotek möjliggör möten mellan människor och därmed minskar motsättningarna mellan dessa, vilket förutom att betraktas som ett utslag för rollen som *katalysator* även kan ses som ett utslag för rollen som *public domain*. På *bibliotekschef 4:as* folkbibliotek kan gränsöverskridande möten ske, vilka kan bidra till att riva ned sociala gränser mellan människor.

¹⁴² Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 125- 126.

¹⁴³ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 133.

I teorin om folkbiblioteket som *public domain* framförs det även att folkbibliotekets rum bör kunna brukas på olika vis för att få en ökad blandning av besökare. *Bibliotekschef 3* är den vars svar tydligast korresponderar med dessa tankar; ”*Det har skett en stor utveckling inom kulturen där vi lyssnar på besökarna och vi behöver lyssna på människor. Vi definierar exempelvis inte platsen till 100 % själva och det märks också på de rum som vi hyr ut exempelvis till olika föreningar som yoga, PRO och annat, det är otroligt brett. Det är ett sätt att erövra huset.*” Genom att *bibliotekschef 3* upplåter folkbibliotekets lokaler till andra typer av verksamheter, fylls huset av människor med olika bakgrunder, vilket kan medverka till att gränsöverskridande möten sker. Att inte heller definiera platsen själv till 100 % kan även bidra till att platsen upplevs som en ”transzon” mellan folkbiblioteket och den kringliggande omgivningen.

Den tredje rollen i *rum* är folkbiblioteket som *upplevelserum*, vilken Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menar, handlar om att med inspiration dels ifrån upplevelseindustrin inreda biblioteksrummet på ett sådant vis att förmedlingen av bibliotekets material understöds. Exempel på sådana tilltag är att inreda rummen tematiskt i t.ex. sekelskiftsstil, i enlighet med ett särskilt litterärt verk eller som en regnskog. Det handlar även om att använda folkbiblioteket som en scen för olika typer av events så som modevisningar, konserter och fotbollsarrangemang. En tredje aspekt av folkbiblioteket som *upplevelserum* är att förlägga verksamheten utanför biblioteksrummet.¹⁴⁴

Varken *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller de tre regionala tjänstemännen diskuterade hur bibliotekets inredning kan bidra till känslan av folkbiblioteket som ett rum för upplevelser. Det återfanns heller inga tankar om att förlägga biblioteksverksamheten utanför folkbibliotekets väggar. Däremot diskuteras det i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* kring hur biblioteket kan erbjuda evenemang av olika slag. Policydokumentet samt *Regional tjänsteman 3* och *2* uttrycker även en önskan om ett utökande av folkbiblioteket som ett *kulturcenter*, vilket till viss del skulle kunna ses som ett steg i ledet mot folkbiblioteket som ett *upplevelserum*.

Bibliotekschef 2: s tankar om vilka delar i verksamheten som denne anser bör förstärkas i arbetet med regional/ lokal utveckling, korresponderar väl med folkbiblioteket som *upplevelserum*; ”*Jag har också en idéskiss med det upplevelsebaserade biblioteket, det pedagogiska och med mer happenings. Det är viktiga frågor för framtiden.*” I *Bibliotekschef 1:s* utläggning om folkbiblioteket som *kulturcenter*, menar denne att folkbiblioteket är en plats där människor kan få utlopp för sin egen kreativitet genom skivrarverkstäder och workshops. Skivrarverkstäder och work- shops är att betrakta som evenemang och kan därmed också som ett uttryck för folkbiblioteket som ett *upplevelserum*. Även *bibliotekschef 3* ser folkbiblioteket både som en arrangör för olika arrangemang och som en plats att arrangera på. *Bibliotekschef 4:as* verksamhet är i allra högsta grad en plats för en mängd olika evenemang, vilka inte enbart rör sig inom den kulturella sfären. I anteckningarna om Mötesplatsen framgår det att *bibliotekschef 4: as* verksamhet bl.a. anordnar kvinnofest den 8 mars, modevisning, midsommarfirande och hälsovecka.

¹⁴⁴ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 157- 169.

4.3.3 Folkbiblioteket som *relationer*

Den sista aspekt som Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen tar upp i sin teori om folkbibliotekets roll i utvecklingen av en plats går under rubriken *relationer* och innefattar rollerna *partnerskap & kreativa allianser, hybrida kulturarenor och kreativa tillväxtlag*.¹⁴⁵ Författarna menar att aspekten *relationer* handlar om att stärka folkbibliotekets band till övriga samhället. Anledningen till att folkbiblioteket är i behov av att stärka sina relationer till det omgivande samhället beror dels på att den digitala utvecklingen har medfört att folkbibliotekets betydelse inte längre enbart hör samman med dess samlingar. Eftersom kunskap, information och upplevelser idag är mer tillgängligt än någonsin medför detta att folkbiblioteket behöver legitimeras sin verksamhet genom att visa på vad det kan bidra till det övriga samhället.¹⁴⁶

Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen menar att folkbiblioteket har av tradition samarbetat med många olika aktörer i sitt lokalsamhälle men vanligtvis har dessa varit folkrörelser, utbildningsinstitutioner och andra lokala kulturinstitutioner. Vad som är nytt är att ingå *partnerskap & kreativa allianser* med mer okonventionella aktörer som det privata näringslivet, föreningsliv och ideella grupper vilka befinner sig både inom landet liksom i utlandet. Partnerskapet ska innebära att samtliga aktörer bidrar med resurser och även får ut något av samarbetet.¹⁴⁷

I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* hävdas det att samverkan med aktörer som enskilda kulturutövare, föreningar, studieförbund och museer är något som krävs för att folkbiblioteket ska kunna utvidgas till en kulturarena och mötesplats. Samverkan mellan arkiv, bibliotek och museer är även ett särskilt prioriterat utvecklingsområde för Västra Götalandsregionen. Dokumentet förespråkar främst samarbete med traditionella aktörer som rör sig inom kultursektorn men även med mer okonventionella aktörer som föreningar. Det är dock intressant att det privata näringslivet inte framhävs som en potentiell samarbetspartner i dokumentet.

Samtliga av de tre regionala tjänstemännen ser samarbeten med andra aktörer som något positivt. *Regional tjänsteman 3* menar att biblioteket måste samarbeta mer med sin lokala miljö och då exempelvis med föreningar. *Regional tjänsteman 2* menar att den sektorsindelning som etablerades under 1800- och 1900- talet nu bör rivas ned och istället bör det satsas på samarbete; ”*Den traditionella sektorsindelningen håller ej längre. Vi vet och kan mer om systemen och vi måste bemöta detta genom samarbete. Kultur i skola kan vara ett exempel på hur man kan arbeta praktiskt med detta.*” *Regional tjänsteman 1* förespråkar liksom den senaste kulturutredningen, mer aspektpolitik och mer samarbeten inom regionen. *Regional tjänsteman 1* menar att en början på ett ökat samarbete inom regionen kan vara att sammanfoga de olika kulturinstitutionerna på en plats.

Bibliotekscheferna ställer sig också enhälligt positiva till att arbeta tvärsektoriellt. *Bibliotekschef 4* menar att biblioteken är vana vid att samarbeta på tvären men då främst med ”de mjuka sektorerna” som skola, social verksamhet och kulturföreningar.

¹⁴⁵ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 16-17.

¹⁴⁶ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 189-190.

¹⁴⁷ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 190- 192.

Bibliotekschef 4 menar att dennes arbete med metoden cultural planning har möjliggjort ett samarbete i fråga om stadsutvecklingsarbete, vilket traditionellt sköts av de tekniska förvaltningarna, och kan på så vis bidra med nya perspektiv på området.

Bibliotekschef 1 uttrycker sig på följande vis;

Jag tycker att biblioteket är en tvärfråga i kraft av sin komplexitet. Det finns bibliotek inom utbildning, information, kultur. Det är en tvärfråga och därför måste man arbeta på tvären. Alla bibliotek ligger i en kultursektor och arbetar alltid med utbildning, äldreomsorg och det finns hur många exempel som helst på det. Sedan arbetar man med näringslivet också t.ex. fjärrlån till Astra Zeneca eller biblioteksbus till Volvo, det finns många exempel på sådant.

För *Bibliotekschef 1*, verkar samarbete med olika aktörer vara en naturlig del av verksamheten och menar att dennes folkbibliotek redan har en rad samarbeten både med de ”mjuka sektorerna” som äldreomsorg men också med det privata näringslivet.

Bibliotekschef 2 tror att fler än de samarbetspartners som de redan har, vilka främst är inom skola och BVC, är intresserade av samarbeten. *Bibliotekschef 2* föreslår därefter ett samarbete med en fotbollsförening. *Bibliotekschef 3* menar att det finns en stor potential till att arbeta tvärsektorielt men av tradition är det främst samarbeten med fritids, utbildning och äldreboenden som folkbiblioteket har haft. Ett exempel på ett mindre konventionellt samarbete som *Bibliotekschef 3:s* folkbibliotek har haft, är att organisera en IKT- mässan där olika aktörer har knutits samman.

Den andra rollen av aspekten *relationer* är *hybrida kulturarenor*, vilket handlar om att samla olika kulturella aktiviteter och institutioner under samma tak eller ledning, i syfte att utnyttja den synergieffekt som kan uppstå av detta.¹⁴⁸ Som det har nämnts tidigare i uppsatsen, menar *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, till ett ökat samarbete mellan folkbiblioteket och andra kulturinstitutioner och då främst med arkiven och museerna. Samverkan mellan folkbiblioteket, arkiven och museerna, menar dokumentet, kan manifesteras genom ett lokalthistoriskt rum i biblioteksbyggnaden, en webbsida eller en utställning. Dokumentet förespråkar dock inte mer radikala metoder som att exempelvis samla föreningar, museer, arkiv, kulturförvaltningar och teaterverkstäder, under ett och samma tak eller under samma ledning, för att skapa synergieffekter.

Av de tre regionala tjänstemännen är det, som det tidigare har framgått, *regional tjänsteman 1* som vill sammanfoga de olika kulturinstitutionerna på en plats och på så sätt låta verksamheterna förmera varandra; ”Sedan kan man ju börja med att sammanfoga de olika kulturinstitutionerna på en plats, man kan börja i mindre skala och sedan utöka. Arkiven, biblioteken och museerna samarbetar exempelvis redan inom regionen. Vi hade en nationell ABM konferens i höstas – vilket är en bra mötesplats.” Övriga två regionala tjänstemän ser också gärna ett utökat samarbete men utvecklar inga tankar kring att sammanfoga olika kulturinstitutioner eller att förlägga dem på samma plats.

Bibliotekschefer 2 och *3* företräder båda verksamheter som är integrerade med kulturhus, vilket på så vis innebär att de redan kan ses som *hybrida kulturarenor*. *Bibliotekschef 3* menar, vilket det tidigare har framgått i ett citat, att det faktum att dennes folkbibliotek ligger i ett kulturhus dels har gjort att besökarantalet till byggnaden har ökat och att besökarna dröjer kvar längre i byggnaden, då det finns fler aktiviteter att tillgå. Det faktum att besökarantalet ökar, kan ses som en av de positiva

¹⁴⁸ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 214-215.

synergieffekter som kan uppnås av att förlägga flera kulturinstitutioner under samma tak. *Bibliotekschef 4: as* folkbibliotek är också integrerat med en större enhet, den s.k. Mötesplatsen, vilken består av både sociala och kulturella verksamheter, vilka samordnas av personalen i verksamheten. Även *bibliotekschef 4:as* verksamhet kan därför betraktas som en *hybrid kulturarena*, då där finns flera kulturella verksamheterna under samma ledning.

Till sist menar Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, att en plats som vill kännetecknas av innovation och kreativitet, är beroende av kulturella entreprenörer och kreativa igångsättare. Dessa personer växer exempelvis fram i de subkulturer eller i vad författarna kallar för *kreativa tillväxtlag* som finns på en plats. Frågan är hur folkbiblioteket kan understödja tillväxten av dessa *kreativa tillväxtlag* och därmed bidra till att skapa morgondagens kulturella entreprenörer. Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsen, menar att folkbiblioteket dels kan stötta de *kreativa tillväxtlagen* genom att bejaka DIY- kulturen. DIY- kulturen är ett begrepp som är en förkortning av Do It Yourself, och hör ihop med det senaste årtiondets informationsteknologiska utveckling och den generation som har vuxit upp med Wikipedia, YouTube samt mobiltelefoner. Detta är en generation som dels tar den digitala tekniken för givet men som också förväntar sig att själva kunna skapa och kommunicera.¹⁴⁹

I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* är ”Barn och unga” ett prioriterat utvecklingsområde och genom att arbeta med eget skapande, berättande och interaktiva tjänster för delaktighet och sociala medier, menar dokumentet att folkbiblioteket kan skapa intresse för läsning och kultur hos barn och unga. Ett annat prioriterat utvecklingsområde i dokumentet är ”Den digitala utvecklingen” d.v.s. digital teknik och digitala kommunikationsvägar som sociala medier. Tillsammans med satsningen på barn och unga, kan satsningen på digitala medier ses som ett sätt att understötta de *kreativa tillväxtlagen* inom regionen, även om detta inte uttrycks som ett mål i dokumentet.

De tre regionala tjänstemännen talade alla om vikten av barn och ungas roll på folkbiblioteket. *Regional tjänsteman 1* menade att ett sätt att få fler unga till biblioteket kan vara att exempelvis anställa fritidspedagoger. *Regional tjänsteman 2* ser främjandet av läsning bland barn och ungdomar, som ett sätt att arbeta med frågor om regional/ lokal utveckling. *Regional tjänsteman 3* menade även att det går att se över hur biblioteket kan uppmuntra till att besökarna i högre grad blir medskapare i kulturen, vilket korresponderar med DIY- kulturen.

Bibliotekschef 3 berättade att på dennes bibliotek är onsdagskvällarna vigda för ungdomarna; ”*Onsdagskvällarna är exempelvis ungdomskvällar, då attraherar man de som inte besöker kulturskolan för att spela fiol. Då är det street- art etc. som gäller.*” Övriga bibliotekschefer talade inte specifikt om barn och ungdomar men *bibliotekschef 1* var noga med att poängtera att kulturprogrammet delvis är till för att människor ska få utlopp för sin egen kreativitet genom exempelvis skriververkstäder. Både *bibliotekschef 1* och *3* ger på så vis uttryck för DIY- kulturen, där det egna skapandet anses vara viktigt.

¹⁴⁹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 200- 202.

4.3.4 Sammanfattning av frågeställning 3

För att sammanfatta uppsatsens sista frågeställning som med hjälp av Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens teori, undersöker hur folkbiblioteket kan stärka sin roll ytterligare i den regionala/ lokala utvecklingen går det att säga följande; I fråga om aspekten *plats* är det framförallt folkbiblioteket som *katalysator* som kan identifieras bland det empiriska materialet. *Bibliotekschef 2* och *4* är de informanter som använder eller funderar på att använda sina folkbibliotek för att på ett strategiskt vis hjälpa utsatta grupper och på så vis medverka till platsens ekonomiska och sociala utveckling. Folkbiblioteket som *ikon* och som *placemaker*, är desto svårare att identifiera i materialet, vilket troligtvis beror på att dessa roller är beroende av politiska beslut för att kunna realiserar.

I undersökningen av folkbiblioteket som *rum* återfanns en rad utsagor kring folkbibliotekets roll som mötesplats, vilka går att koppla samman med rollen som en *open-minded mötesplats*. Både *Regional biblioteksplan 2011- 2014*, samtliga av de regionala tjänstemännen samt tre av bibliotekscheferna diskuterade folkbiblioteket som mötesplats. Vad som dock är påfallande är att det finns en rad olika tolkningar av begreppet mötesplats. Det framgår exempelvis inte vad det innebär att vara ”en demokratisk mötesplats” eller ”ett invånarnas vardagsrum”. Det framförs inte heller några tydliga strategier för hur biblioteksrummet kan anpassas i syfte att få människor att dröja sig kvar i byggnaden och på så vis bidra till utvidgandet av mötesplatsfunktionen.

Folkbibliotekets roll som *public domain* går att identifiera bland *bibliotekschef 3* och *4:as* utsagor om sina verksamheter men endast i vaga ordalag hos *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och bland övriga informanter. Rollen tangerar i vissa fall funktionen *open-minded mötesplats*, vilket gör att en del utsagor går att sammankoppla med bägge funktioner. Folkbibliotekets roll som *upplevelserum* kan identifieras främst i *bibliotekschef 2: s* idéer om vilka delar i verksamheten som denne anser bör förstärkas i arbetet med regional/ lokal utveckling. Folkbibliotekets roll som arrangör av olika evenemang framhålls dock både av *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och av flera informanter, vilket också kan ses som uttryck för folkbiblioteket som *upplevelserum*.

I undersökningen av aspekten *relationer* framkom det att *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och samtliga informanter både på regional och på lokal nivå, såg *partnerskap & kreativa allianser* som något mycket positivt. Bibliotekschefernas exempel på samarbeten kan även betraktas som något mer okonventionella än de som de regionala tjänstemännen och *Regional biblioteksplan 2011- 2014* framförde som exempel. Beträffande folkbiblioteket som en *hybrid kulturarena* var det framförallt *regional tjänsteman 1: s* utsagor som på regional nivå, kunde kopplas samman med en önskan om folkbiblioteket som en *hybrid kulturarena*. Tre av bibliotekscheferna bedrev redan verksamheter som skulle kunna betraktas som *hybrida kulturarenor*.

Det gick även att identifiera ett flertal idéer kring folkbibliotekets roll i understödandet av *kreativa tillväxtlag*, bland det empiriska materialet. I *Regional biblioteksplan 2011- 2014* kan bl.a. prioriteringen av barn och unga som grupp samt satsningen på digital teknik, ses som ett steg i ledet till att stimulera framväxten av nya kulturella entreprenörer. Även samtliga av de regionala tjänstemännen ansåg att folkbibliotekets roll för barn och unga var viktig. *Regional tjänsteman 3* samt *bibliotekschef 3* gav även uttryck för en positiv syn på den s.k. DIY- kulturen.

5.0 Diskussion och slutsatser

I det här kapitlet presenteras och diskuteras uppsatsens slutsatser. Frågeställningarna presenteras i samma ordningsföljd som de har analyserats.

Vilka bakomliggande motiv går att identifiera i argumentationen för att kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

De motiv som var genomgående i argumentationen för att kulturen och folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen, visade sig vara *social förändring* och *upplysning*. Motivet *ekonomisk tillväxt* manifesterades tydligt i dokumentet *En mötesplats i världen* men inte i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller bland informanternas utsagor om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Motivet *ekonomisk tillväxt* kan därmed ses som ett motiv till Västra Götalandsregionens övergripande kulturpolitik men inte som ett framträdande motiv för folkbiblioteket.

Motivet *ekonomisk tillväxt* går att problematisera på flera vis. En av tjänstemännen i undersökningen medgav att denne gärna framhävde *ekonomisk tillväxt* som ett argument, då detta var ett sätt att få gehör av politikerna. Tjänstemannen själv såg snarare kulturens positiva effekter på hälsan, som ett motiv för regionens kulturpolitik. Motivet *ekonomisk tillväxt* kan alltså också ses som ett sätt att legitimera kulturpolitiken på och säkerställa resurser till dess verksamheter. Om vi istället vänder på frågan om *ekonomisk tillväxt* som motiv, går det att fråga sig om inte detta motiv egentligen gömmer sig bakom alla de andra? Vad vinner samhället på att människor är friska, välutbildade, känner sig inkluderade, underhålls på sin fritid och lever ”det goda livet”, om inte nöjda och arbetsföra människor som bidrar till samhällsekonomin? Skillnaderna ligger kanske snarare i hur mycket motivet *ekonomisk tillväxt* framhålles i retoriken, vilket i sådana fall kan förklara varför motivet återfinns i *En mötesplats i världen* men inte i *Regional biblioteksplan 2011- 2014*.

En annan slutsats som kan dras är att dokumentet *En mötesplats i världen* delvis har influerats av samma idéer som Göteborgs stads kulturpolitiska dokument, vilket också har ett samband med motivet *ekonomisk tillväxt*. Johannisson som i sin avhandling bl.a. undersökte dokumentet ”*Kulturpolitisk strategi- version 1.0*”, vilket kom att bli Göteborgs stads kulturpolitiska visionsdokument, menade att detta var influerat av forskare som Bianchini¹⁵⁰ och Landry¹⁵¹. Med hjälp av den s.k. *Göteborgsmodellen*, menade Johannisson, att Göteborgs identitet skulle tydliggöras för att kunna konkurrera på den globala marknaden.¹⁵² Dessa tankegångar visade sig även återfinnas i Västra Götalandsregionens dokument *En mötesplats i världen* och är enligt Skot- Hansens teori kopplade till motivet *ekonomisk tillväxt*. Därmed går det att hävda att de motiv och tankegångar som bl.a. utmärkte Göteborgs stads kulturpolitiska visionsdokument, även delvis återfinns som motiv i visionerna kring Västra Götalandsregionens kulturpolitik.

¹⁵⁰ Landry (2008).

¹⁵¹ Bianchini (1999).

¹⁵² Johannisson (2006). s. 188- 193.

Motivet *upplysning* fanns med som motiv både för att den allmänna kulturen skulle arbeta med frågor kring den regionala/ lokala utvecklingen men framförallt i utsagorna kring folkbibliotekets roll i frågan. Både *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och samtliga av de regionala tjänstemännen menade att folkbiblioteket bidrog till den regionala/ lokala utvecklingen genom att understödja kunskapsutvecklingen i regionen. Folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen som en utvecklingsresurs i ett kunskapsbaserat samhälle, är även något som stöds av Höglund och Perssons studie.¹⁵³ Det är kanske inte heller särskilt överraskande att motivet *upplysning* särskilt betonades i undersökningen kring folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Tanken om folkbiblioteket som en viktig institution för folkbildningen, går långt tillbaka i tiden. Under perioden 1930- talet till 1960- talet, menar Vestheim, att folkbibliotekets existens legitimerades av sin betydelse för just folkbildningen, vilken har sina rötter i 1700- talets upplysningstid.¹⁵⁴ Med tiden kom folkbiblioteket dock att få fler motiv än folkupplysning att ta hänsyn till, vilket också Torstensson påpekar.¹⁵⁵

En slutsats som kan dras är alltså att *upplysning* fortfarande är ett viktigt motiv för folkbibliotekets verksamhet och därmed även viktig som motiv för folkbibliotekets arbete med regional/ lokal utveckling.

Motivet *social förändring* återfinns i *En mötesplats i världens utsagor* kring kulturpolitikens roll för att skapa rättvisa förutsättningar för alla grupper oavsett, etnicitet, kön etc. När det gällde folkbiblioteket var motivet *social förändring* tydligt i utsagorna kring folkbibliotekets roll i arbetet mot social exkludering men framförallt i diskussionerna kring folkbiblioteket som mötesplats. Den av teorins fyra motiv som var näst intill obefintlig i argumentationen kring varför kulturen/ folkbiblioteket ska arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen, var motivet *underhållning*. Skot- Hansen menar också att detta är ett motiv som inte brukar formuleras i den offentliga kulturpolitiken, vilket även visade sig stämma i det här fallet.¹⁵⁶

Något som visade sig vara problematiskt i undersökningen av uppsatsens första frågeställning, var att Skot- Hansens teori om *den instrumentella kulturpolitikens* motiv, inte tar hänsyn till hälsoaspekten. Två av de regionala tjänstemännen menade att kulturen genererar hälsa och välbefinnande i regionen och på så vis bidrar till den regionala/ lokala utvecklingen. I Flygares textanalytiska studie framkom det också att hälsoperspektivet var mycket tydlig bland Göteborgs stadsdelsnämnders kulturplaner. Flygare som också tillämpade Skot- Hansens teori valde att då att se folkhälsoaspekten som ett utslag för motivet *social förändring*, även om hon samtidigt påpekade att Skot- Hansen själv inte diskuterar detta i teoribeskrivningen.¹⁵⁷ Jag valde dock att inte koppla samman argumentet för folkhälsa med motivet *social förändring*, då jag inte anser dem vara förenliga. En slutsats som skulle kunna dras av detta, är att Skot- Hansens teori inte är heltäckande i beskrivningen av de kulturpolitiska motiv som styr den instrumentella kulturpolitiken.

¹⁵³ Höglund & Persson (1998). s. 251- 266.

¹⁵⁴ Vestheim (1997). s. 23- 24.

¹⁵⁵ Torstensson (2007). s. 36-37.

¹⁵⁶ Skot- Hansen (2006). s. 33- 34.

¹⁵⁷ Flygare (2008).

Vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner är särskilt sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

I undersökningen av uppsatsens andra frågeställning utgick jag ifrån de motiv som hade identifierats i uppsatsens första frågeställning och satte dem i relation till Skot- Hansens teori om folkbibliotekets huvudfunktioner. Den starka betoningen på motivet *upplysning* gjorde att folkbiblioteket som *kunskapscenter*, kan betraktas som en viktig roll i arbetet med regional/ lokal utveckling. Motivet *social förändring*, vilket kan kopplas samman med folkbibliotekets roll som *socialcenter*, var också en funktion som ansågs vara kopplad till regional/ lokal utveckling. Folkbiblioteket som *socialcenter* innebär delvis att vara en mötesplats, vilket är något som *Regional biblioteksplan 2011-2014*, samtliga regionala tjänstemän samt tre av bibliotekscheferna ansåg var viktigt i folkbibliotekets arbete med regional/ lokal utveckling.

Folkbiblioteket som *kulturcenter* är också en roll som tydligt framgår i utsagorna och som tillsammans med mötesplatsfunktionen är en roll som *Regional biblioteksplan 2011-2014* önskar att folkbiblioteket utvidgar. Även två av de regionala tjänstemännen och tre av bibliotekscheferna menade att folkbiblioteket som *kulturcenter*, är en roll som är sammankopplad med den regionala/ lokala utvecklingen.

Den enda av Skot- Hansens fyra traditionella huvudfunktioner som inte tydligt återfanns i det empiriska materialets utsagor, var folkbiblioteket som *informationscenter*. Som det tidigare har framgått finns det inga vattentäta skott mellan funktionerna *informationscenter* och *kunskapscenter*, vilket gör att de riskerar att sammanblandas. Det som dock gör att funktionen *informationscenter* inte tydligt återfanns i utsagorna, beror bl.a. på att folkbiblioteket inte diskuteras i termer av att vara en neutral upplysningscentral eller som en plats för samhällsinformation. En förklaring till att funktionen *informationscenter* är nedtonad kan bero på att information har gjorts allt mer lättillgänglig genom digital teknik. Människor behöver därmed inte längre endast förlita sig på sitt bibliotek i införskaffandet av information och därför kan funktionen *informationscenter* upplevas som mindre relevant.

En slutsats som kan dras i undersökningen av uppsatsens andra frågeställning är att med undantag för funktionen *informationscenter*, innehåller samtliga av de traditionella huvudfunktionerna element som gör att de är sammankopplade med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen. En annan slutsats som också kan dras är att synen på vilka av folkbibliotekets traditionella huvudfunktioner som är särskilt sammankopplade med den regionala/ lokala utvecklingen, inte skiljer sig nämnvärt mellan den regionala och lokala nivån.

Hur kan folkbiblioteket arbeta för att ytterligare stärka sin roll i frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?

Uppsatsens tredje frågeställning har ett utvecklingsperspektiv på folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Med hjälp av Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen och Jochumsens relativt nya teori undersökte jag om det gick att identifiera de *idealtyper* som teorin beskriver, bland det empiriska materialet.

Det visade sig att i fråga om folkbiblioteket som *plats*, var det framförallt folkbibliotekets funktion som *katalysator* som tydligt återfanns i materialet och då på den lokala nivån. Två av bibliotekscheferna talade om folkbibliotekets potential för att ge platsen ett ekonomiskt och socialt lyft, varav en av dem redan bedrev en verksamhet som kunde karaktäriseras som en *katalysator*. Den bibliotekschef vars verksamhet kan betraktas som en *katalysator* arbetar med metoden *cultural planning*. Sett ur detta perspektiv, skulle *cultural planning* kunna betraktas som en gynnsam metod i syfte att låta folkbiblioteket få en mer aktiv roll i den ekonomiska och sociala utvecklingen av en plats.

De två andra funktionerna *ikon* och *placemaker* återfanns inte särskilt tydligt i utsagorna, varken på regional eller på lokal nivå. Förmodligen beror detta på att funktionerna förutsätter politiska beslut kring ombyggnation, nybyggnation eller omlokaliseringen av byggnaden. Sådana tilltag skulle förmodligen innebära stora och kanske orealistiska investeringar för kommunerna. Istället för att tala visionärt om folkbibliotekets potential som en arkitektonisk turistmagnet, diskuterade *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och informanterna istället folkbibliotekets praktiska verksamhet. En slutsats som kan dras av detta är möjligtvis att i en tid av begränsade kommunbudgetar, sträcker sig visionerna kring folkbibliotekets utökade roll i den regionala/ lokala utvecklingen, inte längre än till vad som är realistiskt att förändra med hjälp av befintliga resurser.

I fråga om aspekten *rum* kunde funktionen *open- minded mötesplats* identifieras i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* och i nästan alla informanterns utsagor om folkbiblioteket som mötesplats. En slutsats som kan dras av utsagorna kring mötesplatsfunktionen, är att detta är en roll som tydligt framhålles men som samtidigt är en aning diffus. Folkbiblioteket som mötesplats kopplas exempelvis samman både med rollen som *kulturcenter*, som en möjliggörare av integration och med det allmänna demokratibegreppet. Av utsagorna kring folkbiblioteket som mötesplats framgår det inte heller några tydliga strategier kring hur biblioteksrummet kan anpassas för ett utvidgande av funktionen, vilket är en del i teorin om folkbiblioteket som *open- minded mötesplats*.

Funktionen *public domain* som i grunden handlar om att motverka den sociala och kulturella uppdelningen av en plats, är inte särskilt tydlig i *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller bland de regionala tjänstemännens utsagor. Istället gick det att identifiera funktionen bland två av bibliotekschefernas utsagor kring sina verksamheter. Det är möjligt att den lokala nivån är mer tydlig i utsagorna kring funktionen, eftersom bibliotekscheferna hade möjlighet att ge praktiska exempel ifrån sina egna verksamheter. De regionala tjänstemännen står inte lika nära en praktisk biblioteksverksamhet, vilket jag tror, är en bidragande faktor till varför de i vissa fall uttryckte sig mindre konkret än de lokala företrädarna.

Vad som framkom i undersökningen av aspekten *relationer* var att *partnerskap & kreativa allianser* sågs som något mycket positivt av informanterna och *Regional biblioteksplan 2011- 2014*. En slutsats som kan dras är att den lokala nivån d.v.s. bibliotekscheferna var något mindre konventionella i synen på potentiella samarbetspartners än vad de regionala tjänstemännen samt *Regional biblioteksplan 2011- 2014* var.

Något som delvis kan förklara detta är att bibliotekschefernas intervjuguide fokuserade mer på frågan om samarbete mellan folkbiblioteket och andra aktörer, än vad de regionala tjänstemännens intervjuguide gjorde. I fallet med de regionala tjänstemännen formulerades frågan om samarbete mer allmänt och innefattade den allmänna kulturen, vilket kan ha bidragit till färre exempel på samarbeten och även mindre konventionella sådana. En av förklaringarna kan även vara att bibliotekscheferna hade lättare att finna exempel på samarbeten, då de ser exempel på sådana i sina egna verksamheter dagligen. De regionala tjänstemännen arbetar främst genom konsultationer och inte direkt med biblioteksverksamheten i praktiken, vilket gjorde att de möjligtvis hade svårare att komma med praktiska exempel och istället uttryckte sig mer allmänt i frågan.

Även beträffande funktionen *hybrida kulturarenor* visade sig utsagorna på den lokala nivån, i högre grad kunna kopplas till funktionen, än vad utsagorna på den regionala nivån kunde. Den regionala nivån, med undantag för en av tjänstemännen, såg gärna ett utökat samarbete med andra aktörer men förespråkande inte att exempelvis förlägga olika kulturinstitutioner under samma ledning eller tak. Då tre av bibliotekscheferna företrädde verksamheter som går att beteckna som *hybrida kulturarenor*, påverkas naturligtvis också resultatet av att funktionen går att identifieras i högre grad bland de lokala företrädarnas utsagor.

Även om varken *Regional biblioteksplan 2011- 2014* eller informanterna talade om folkbibliotekets roll i att skapa en grogrund för morgondagens kulturella entreprenörer, tyder deras utsagor i hög grad på att de ändå indirekt vill understödja denna utveckling. Både på regional och lokal nivå sågs barn och unga som viktiga grupper för folkbibliotekets verksamheter. På bägge nivåer återfanns det även utsagor som tydde på att informanterna ville understödja den s.k. DIY- kulturen vilken, enligt teorin, anses vara en viktig del i utvecklingen av en plats.

Sammanfattning

Uppsatsen tar avstamp i de senaste decenniernas kulturpolitiska inriktning, där kulturens existens inte längre enbart motiveras av sitt egenvärde. Istället har allt mer fokus hamnat på att kulturen ska bidra till samhällsutvecklingen exempelvis genom att vara en faktor för ökad ekonomisk tillväxt eller som en kraft för integration och social utjämning. Detta är en kulturpolitik som kan betecknas som *instrumentell* och är ett synsätt som återkommer på statlig, regional och kommunal nivå d.v.s. på samtliga kulturpolitiska nivåer i Sverige. I Västra Götalands övergripande visionsdokument *Det goda livet*, manifesteras detta synsätt i följande rader; ”Kulturen är en tillgång för tillväxt och utveckling såväl i Västra Götaland som nationellt och internationellt.”¹⁵⁸

Efter att ha kommit i kontakt med personer som arbetar med att utveckla platser med hjälp av kultur, bestämde jag mig för att med kvalitativa metoder undersöka Västra Götalandsregionens kulturpolitiska motiv för arbetet med regional/ lokala utveckling. Jag intervjuade därför regionala tjänstemän samt studerade Västra Götalandsregionens kulturpolitiska visionsdokument *En mötesplats i världen*. Med hjälp av Dorte Skot-Hansens teori för *instrumentell kulturpolitik* där kulturpolitiken delas in i motiven; *upplysning*, *social förändring*, *ekonomisk tillväxt* och *underhållning*¹⁵⁹, analyserade jag informanternas samt dokumentets utsagor. Det visade sig att motiven *upplysning*, *social förändring* och *ekonomisk tillväxt* återfanns i utsagorna.

Vad som dock kom att bli uppsatsens tyngdpunkt var undersökningen av folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Denna fråga kom delvis att slås ihop med frågan om den allmänna kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Svaret på frågan om folkbibliotekets roll, återfanns i de regionala tjänstemännens utsagor samt i policydokumentet *Regional biblioteksplan 2011- 2014*. Det visade sig bl.a. att *ekonomisk tillväxt* inte var ett motiv för folkbiblioteket i arbetet med regional/ lokal utveckling. Däremot visade det sig att motivet *upplysning* i högre grad var knutet till folkbibliotekets roll än till den allmänna kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Genom den starka betoningen på folkbiblioteket som mötesplats, tydliggjordes även motivet *social förändring*, beträffande folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen.

I uppsatsens andra frågeställning fördjupades frågan om folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen ytterligare. Genom att koppla samman resultatet från den första frågeställningen med Dorte Skot- Hansen och Marianne Andersson teori om folkbibliotekets huvudfunktioner *socialcenter*, *kulturcenter*, *kunskapscenter* och *informationscenter*¹⁶⁰, framkom det vilka av folkbibliotekets traditionella roller som var sammankopplade med den regionala/ lokala utvecklingen. Med en särskild betoning på folkbiblioteket som *kunskapscenter*, återfanns även funktionerna *socialcenter* och *kulturcenter*. Den funktion som inte återfanns tydligt bland utsagorna var folkbiblioteket som *informationscenter*.

¹⁵⁸ *En mötesplats i världen* (2011).

¹⁵⁹ Skot- Hansen (2006). s. 27.

¹⁶⁰ Andersson & Skot- Hansen (1994). s. 17-19.

Uppsatsens tredje frågeställning hade istället ett utvecklingsperspektiv på folkbibliotekets roll i den regionala/ lokala utvecklingen. Frågeställningen handlade om hur folkbiblioteket kan stärka sin roll ytterligare i frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen. Genom att tillämpa en ny teori, vilken har tagit intryck av kulturens roll i arbetet med att utveckla en region, kommun eller stad, undersökte jag hur teorin förhöll sig till en praktisk verklighet och om de *idealtyper* som teorin beskriver, återfanns i det empiriska materialets utsagor. Det visade sig att ett flertal element i utsagorna kunde kopplas till teorin om folkbiblioteket som *plats, rum* och *relationer*¹⁶¹. Det var framförallt i fråga om den praktiska verksamheten, som teorin överensstämde med utsagorna. I fråga om folkbibliotekets arkitektur, möblering av biblioteksrummet eller var byggnaden fanns lokaliserad, återfanns istället få utsagor. I den tredje frågeställningen visade det sig också att det på flera punkter fanns skillnader i synsätt mellan den regionala och lokala nivån, vilka framförallt berörde aspekten *relationer*.

¹⁶¹ Skot- Hansen, Hvenegaard Rasmussen & Jochumsen (2011). s. 15-17.

Källförteckning

Opublicerade källor

Intervjuer med tre stycken tjänstemän inom Västra Götalandsregionen, gjorda i mars och april 2012.

Intervjuer med fyra stycken bibliotekschefer, gjorda i maj 2012.

Anteckningar ifrån ett möte angående *Bibliotekschef 4:as* verksamhet Mötesplatsen, gjorda i februari 2012.

Publicerade källor och litteratur

Andersson, Marianne & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: Afvikling eller udvikling?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksskole & Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning.

Bianchini, Franco (1999). "The relationship between culture and urban planning". Ur *Social town planning*. ed. Greed, Clara H. London: Routledge.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 uppl. Malmö: Liber.

Carlenberg, Sofia (2002). *Ett kulturcentrum i Ulricehamn?* Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/ Biblioteks- och informationsvetenskap. (Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/ Information - och biblioteksvetenskap 2002:45).

Det goda livet (2005). Överordnad politisk vision för Västra Götalandsregionen. Dokumentet finns som pdf på:

<http://media1.vgregion.se/Informationsavdelningen/infomaterial/visionwebbversion.pdf>
[2012-03-20]

En mötesplats i världen. Kulturstrategi för Västra Götaland 2012- (2011). Västra Götalandsregionens kulturpolitiska strategi. Dokumentet finns som pdf på:

<http://www.vgregion.se/sv/Vastra-Gotalandsregionen/startsidea/Kultur/kulturnamnd/kulturstrategi/> [2012- 03-20]

Esaiasson, Peter, Gilljam Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Florida, Richard (2006). *Den kreativa klassens framväxt*. Göteborg: Daidalos AB.

Flygare, Camilla (2008). *Jakten på kulturplanering: En textanalytisk studie av instrumentell kulturpolitik i Göteborg*. Borås: Högskolan i Borås, Bibliotekshögskolan/ Biblioteks- och informationsvetenskap. (Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan/ Information - och biblioteksvetenskap 2008: 8).

Fornäs, Johan (2012). *Kultur*. Malmö: Liber AB.

Frenander, Anders (2005). *Kulturen som kulturpolitikens stora problem. Diskussioner om svensk kulturpolitik under 1900- talet*. Hedemora: Gidlunds förlag.

Förnyelseprogram. Betänkandet av kulturutredningen (2009). Stockholm: Fritze. (Statens offentliga utredningar, (SOU) 2009:16).

Höglund, Lars & Persson, Christina (1998). "Biblioteken och den regionala utvecklingen". Ur *Region i omvandling: SOM- undersökningen Västsverige 1998*. red. Nilsson, Lennart. Göteborg; Göteborgs universitet.

Jochumsen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper (2000). *Gør biblioteket en forskel?* Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforenings Forlag, Biblioteksstyrelsen og Center for Kulturpolitiske Studier, Danmarks Biblioteksskole.

Johannisson, Jenny (2006). *Det lokala möter världen: Kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990- talets Göteborg*. Borås: Valfrid.

Kultur i väst. <http://www.kulturivast.se/kultur-i-vast/historik>. [2012-03-20]

Kulturpolitisk strategi- version 1.0 (1998). Kulturpolitisk strategi för Göteborg.

Dokumentet finns som pdf på:

http://www.goteborg.se/wps/portal/!ut/p/c5/04_SB8K8xLLM9MSSzPy8xBz9CP0os3gjU9AJyMvYwN_t0AXA6MON8ewgBAfJ9NAU6B8JFDeONjENdgFKG9m4mLgGWgRYGwRbGgUbGxOjG5nd0cPE3MfAwMLE3cDA08TJ38_DdAQwNPYwK6_Tzyc1PIC3JDI8odFRUBuHFteQ!!/dl3/d3/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/wps/wcm/connect/goteborg.se/goteborg_se/politikoorganisation/organisation/fackforvaltningar/kulturforvaltningen/art_n690_verksamheter?contentIDR=e07bf4804e511998863edf9bd378fdab&useDefaultText=0&useDefaultDesc=0 [2012-03-30]

Landry, Charles (2008). *The creative city. A toolkit for urban innovators*. 2. ed. London: Earthscan.

Lindkvist, Lars, Månsson, Erica & Bergman, Lisa (2010). "Att hitta platsens själ: Cultural planning i Kronobergs län". Ur *Kulturens kraft för regional utveckling*. red. Lindeborg, Lisbeth & Lindkvist, Lars. Stockholm: SNS Förlag.

Lundberg, Kerstin & Hjorth, Christina (2011). *Att fånga platsens själ. Handbok om cultural planning*. Stockholm: SKL Kommentus Media AB.

Luo, Lili & Wildemuth, M. Barbara (2009). "Semistructured Interviews". Ur *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. red: Barbara M. Wildemuth, Westport. Conn: Libraries Unlimited.

Moe, Sverre (1995). *Sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur.

Månsson, Erica & Hjorth, Christina (2008). "Cultural planning på svenska...". Ur *Kultur i omvandling? Antologi om kulturpolitik och kulturens nya roll*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Regional biblioteksplan 2011- 2014. Förkortad version (2011). Regional biblioteksplan för Västra Götalandsregionen. Göteborg: *Kultur i Väst*. Finns som pdf på:

http://www.kulturivast.se/sites/default/files/regionalbiblioteksplanwebb_0.pdf [2012-03-25]

Skot- Hansen, Dorte, Hvenegaard Rasmussen, Casper & Jochumensen, Henrik (2011). *Biblioteket i byudviklingen: Oplevelse, kreativitet og innovation*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening og Det Informationsvidenskabelige Akademi.

Skot- Hansen, Dorte (2006). "Biblioteket i kulturpolitikken- mellem instrumentel og ekspressiv logik". Ur *Folkebiblioteket som forvandlingsrum. Perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskabet*. red: Emerek, Leif, Rasmussen Hvenegaard, Casper och Skot-Hansen, Dorte. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.

Skot- Hansen, Dorte (1999). Kultur til tiden: Strategier i den lokale kulturpolitik. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*. nr. 1. s. 7- 27.

Stenström, Emma (2008). Från McKinsey till McKonstig: "Konstnärskonsulten gör entré". Ur *Kultur i omvandling? Antologi om kulturpolitik och kulturens nya roll*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Torstensson, Magnus (2007). Folkebiblioteket - traditionsrik institution med framtida utmaningar. *Horisont*. nr. 3. s. 30- 51.

Torstensson, Magnus (1996). *Att analysera genombrottet för de moderna folkebiblioteksidéerna: Exemplet Sverige och några jämförelser med USA*. Göteborg: Avdelningen för biblioteks- och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet.

Vestheim, Geir (1997). *Fornuft, kultur og velferd. Ein historisk- sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Vestheim, Geir (1995). *Kulturpolitikk i det moderne Noreg*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Zhang, Yan & Wildemuth. M. Barbara (2009). "Qualitative Analysis of Content". Ur *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. red. Barbara M. Wildemuth, Westport, Conn: Libraries Unlimited.

Bilaga 1: Intervjumanual för *regional tjänsteman 1, 2*

- 1. Vilka frågor arbetar du med?**
- 2. Hur arbetar du och tjänstemännen inom Västra Götalandsregionen generellt för att uppfylla era uppdrag?**
- 3. Vilka policydokument har du att förhålla dig till i ditt arbete?**
- 4. Hur förhåller sig de olika dokumenten till Västra Götalandsregionens övergripande visionsdokument "Det goda livet"?**
- 5. I policydokumentet "En mötesplats i världen" talar man om kulturen sett ur ett "infrastrukturellt perspektiv", vad innebär detta?**
- 6. Vad, anser du, att det är för definition av begreppet "kultur" som genomsyrar Västra Götalandsregionens kulturpolitik och därmed regionens kulturverksamhet? Är det en snäv eller bred syn på kulturbegreppet? Är det ex de klassiska konstarterna som är synonymt med kultur, är det kanske istället den breda antropologiska definitionen av kulturbegreppet eller finns det någon annan tolkning av kulturbegreppet i Västra Götalandsregionens kulturpolitik?**
- 7. Hur uttrycks denna kultursyn i hur ni tjänstemän inom Västra Götalandregionen arbetar?**
- 8. Anser du att synen på kultur och hur begreppet definieras inom Västra Götalandsregionen har förändrats på senare år? Går det att säga att kulturen har fått en utvidgad betydelse?**
- 9. Det talas mycket om kulturen kopplat till den regionala/ lokala utvecklingen. På vilket sätt tänker man sig att kulturen kan bidra till regional/ lokal utveckling?**
- 10. Det talas även om hur kulturen ska arbeta tvärsektoriellt och skapa allianser med andra sektorer i samhället. Vad vill man uppnå med detta och hur tänker man sig att detta kan ske i praktiken?**
- 11. Hur kommer folkbiblioteket in i tanken om att kulturen ska bidra till regional/ lokal utveckling?**
- 12. I den regionala biblioteksplanen står bl.a. att biblioteken är öppna mötesplatser som gör dem lämpade till att ta en mer aktiv roll i samhällsutvecklingen. Finns det en önskan från regionens sida att biblioteken ska arbeta mer med regional/ lokal utveckling och hur i sådana fall?**
- 13. Hur arbetar man ifrån regionens sida för att få folkbiblioteken till att arbeta mer med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?**

14. Vilka delar i biblioteksverksamheten, tror du behöver förstärkas eller utvecklas för att biblioteken ska få en mer aktiv roll i den regionala/ lokala utvecklingen?

15. Tror du att biblioteken kan ha svårt att se sin roll i den lokala/ regionala utvecklingen och därmed inte veta hur man ska arbeta med dessa frågor?

16. Kan det finnas ett motstånd från folkbibliotekens sida att arbeta med frågor kring regional/ lokal utveckling och vad kan detta i sådana fall bero på?

Bilaga 2: Intervjumanual för *regional tjänsteman 3*

- 1. Vad är Västra Götalandsregionens vision av framtidens folkbibliotek?**
- 2. Västra Götalandsregionens kulturpolitik vilar på två dokument; Vision Västra Götaland: Det goda livet och Kulturpolitik för Västra Götaland. I Kulturpolitik för Västra Götaland talas det om kulturen som något som bidrager till regional tillväxt och utveckling. Hur ser man ifrån regionens håll på folkbibliotekets roll i denna fråga?**
- 3. Anser du att kulturpolitiken på regional och kommunal nivå har förändrats och att nya syften/ mål har tillkommit/ förstärkts/ försvunnit/tonats ned? Är frågan om regional till utveckling ett exempel på ett sådant mål?**
- 4. Vad tror du att detta i sådana fall kan bero på och hur yttrar det sig?**
- 5. Vad menas egentligen med regional utveckling/ samhällsutveckling?**
- 6. Det finns en regional biblioteksplan som Kultur i Väst har arbetat fram. Den ska ses som en vision för bibliotekens framtida roll i regionen. Korrekt? I dokumentet beskrivs biblioteken bl.a. som en demokratisk mötesplats vilket gör dem lämpade att ta en mer aktiv roll i samhällsutvecklingen. Dokumentet menar även att biblioteket behöver utöka samarbetet med andra aktörer som enskilda kulturutövare, studieförbund och museer för att utvidga biblioteket som kulturarena och mötesplats. Finns tankarna om att biblioteken ska bidra till den regionala utvecklingen i dokumentet?**
- 7. Försöker ni här ifrån regional nivå att påverka de kommunala folkbiblioteken till att arbeta med frågor som berör regional utveckling? Finns det några särskilda strategier för detta?**
- 8. Finns det exempel på kommuner i Västra Götalandsregion vars kulturpolitiska mål inkluderar regional utveckling och där biblioteken inkluderas i strategierna för att uppnå detta?**
- 9. Kan det finnas ett motstånd ifrån något håll kring att folkbiblioteket ska ses som ett medel för att uppnå regional utveckling? Varifrån i sådana fall?**

Bilaga 3: Intervjumanual för *bibliotekschefer 1, 2, 3, 4*

- 1. Vad har du för funktion på det här folkbiblioteket?**
- 2. Vad är detta för typ av folkbibliotek? Finns det någon särskild inriktning på verksamheten, vänder ni er ex till någon specifik målgrupp eller finns det något annat som skiljer er ifrån andra folkbibliotek?**
- 3. Vilka policydokument har du och verksamheten att förhålla er till? Har ni t.ex. en egen biblioteksplan?**
- 4. På både statlig, kommunal och regional nivå, talas det om att använda kulturen som en utvecklande kraft för samhällsutvecklingen och den regionala/ lokala utvecklingen. Jag tänker dels på den senaste Kulturutredningen där det talas om aspektpolitik, det nya regionala policydokumentet ”En mötesplats i världen” och den regionala biblioteksplanen för VG- regionen. Göteborgs stad har dessutom ett kulturpolitiskt visionsdokument vid namn Kulturpolitisk strategi- version 1.0 där metoden cultural planning är en väsentlig del av den kulturpolitiska strategin. Hur tänker du själv i dessa frågor och hur tror du att kulturen kan bidra till den regionala/ lokala utvecklingen?**
- 5. Hur tolkar du själva begreppet regional/ lokal utveckling?**
- 6. Anser du att det talas mycket eller lite om frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen i bibliotekssammanhang? Om så är fallet, ifrån vilket håll talas det om frågorna?**
- 7. Anser du att folkbiblioteken har en tydlig roll i frågor som berör regional/ lokal utveckling? När du läser de policydokument som tar upp frågor om kulturens roll i den regionala/ lokala utvecklingen, anser du då att det är begripligt hur en folkbiblioteksverksamhet ska arbeta med dessa frågor i praktiken? Om inte, varför?**
- 8. Vilken roll anser du själv att folkbiblioteken har i frågan om regional/ lokal utveckling?**
- 9. Anser du att folkbiblioteken överhuvudtaget bör arbeta med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen? Varför eller varför inte i sådana fall?**
- 10. Anser du att det här folkbiblioteket arbetar med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen? Om inte, varför?**
- 11. Kan du i sådana fall ge praktiska exempel på hur folkbiblioteket arbetar med frågor som berör den regionala/ lokala utvecklingen?**
- 12. Finns det tillräckligt med kunskap på det här folkbiblioteket om hur man arbetar med frågor om regional/ lokal utveckling?**
- 13. Vilka delar i folkbiblioteksverksamheten anser du bör förstärkas i arbetet med regional/ lokal utveckling?**

14. Finns det delar som tonas ned eller behöver nedprioriteras i verksamheten som en konsekvens av att folkbiblioteket arbetar med regional/ lokal utveckling?

15. Då man talar om den regionala/ lokala utvecklingen kopplat till kultur, talas det ofta om att arbeta tvärssektoriellt. Är detta även något som folkbiblioteken bör göra, enligt din mening, och hur kan i sådana fall ett sådant arbete fungera? Har du praktiska exempel från din egen verksamhet?